

75 jaar Vrijheid

Speciale uitgave ter gelegenheid van 75 jaar Vrijheid in de gemeente Stichtse Vecht

Vreugde & verdriet

Bevrijdingsfeesten

Eindelijk vrij...

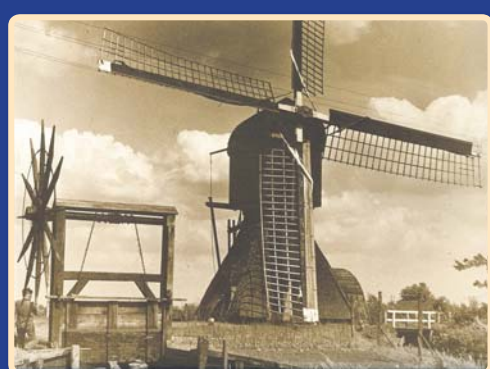

75 JAAR
VRJHEID

Op de vlucht...

Design als
oorlogswapen

Tussen goed en fout

Het archief als getuige van de Tweede Wereldoorlog

Steeds minder mensen kunnen uit eigen ervaring over de oorlog vertellen. Als zij er niet meer zijn, kunnen krantenartikelen, foto's en films de verhalen uit de oorlogsjaren als blijvende herinnering dienstdoen. Iedere afzonderlijke bron vertelt een deel van het verhaal over de gevolgen van de bezetting en wat mensen meemaakten. Samen vormen zij het verhaal van de Tweede Wereldoorlog.

Roosmarijn Ubink

Het Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen (RHCVV) beheert een grote verscheidenheid aan bronnen die dateren uit de oorlogstijd. De meeste aan de oorlog gerelateerde archiefstukken bevinden zich in de archieven van overheidsinstellingen die het RHCVV beheert. Een voorbeeld hiervan zijn de overzichten van verzetsmensen uit de huidige gemeente Stichtse Vecht, die tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn overleden. Op het eerste gezicht lijkt zo'n lijst wellicht niet zo bijzonder omdat we weten dat er mensen van het verzet omkwamen in de oorlog. Op het moment dat je de relatie legt tussen de datum waarop wij Bevrijdingsdag vieren en de datum waarop verschillende van deze verzetsstrijders om het leven zijn gekomen, krijgt deze lijst een andere historische lading. Zowel Bevrijdingsdag als de sterfdatum van deze mannen was op 5 mei 1945. Met de wetenschap dat er op die datum op meerdere plaatsen in het land vuurgevechten tussen leden van de Binnenlandse Strijdkrachten en Duitse soldaten plaatsvonden, krijgt de bron betekenis. Zo ook in Maarssen. Op die dag als gevolg van een miscommunicatie over de vraag of Duitsland nu wel of niet had gecapituleerd. In een eerste vuurgevecht kwam een Duitse officier om het leven, in de beschietingen en chaos die volgden, vonden meerdere verzetsstrijders de dood. De begrafenis van de verzetsstrijders vond enkele dagen later plaats.

Goed, fout en veel ertussenin

Wanneer het over de Tweede Wereldoorlog gaat, wordt er vaak in termen van goed en fout gesproken. Hoe verder we van de oorlogsperiode af komen te staan, hoe zichtbaarder het wordt dat er ook een groot grijs gebied is. Je weet niet van jezelf wat jij allemaal zou hebben moeten doen om bijvoorbeeld je gezin of je naasten te beschermen. Sommigen hebben bewust een keuze voor de fascistische ideologie van de nazi's gemaakt, maar veel mensen hadden geen keuze. Zo vinden we in onze archieven correspondentie over SS-vrijwilligers die naar het Oostfront zijn getrokken om voor de nazi's te vechten en van anonieme verraders die onderduikers

hebben aangegeven bij de autoriteiten. De berichten over gedwongen tewerkstelling voor de bezetter, onder bedreiging van brandstichting in woningen en gevangenschap van familie en dorpsgenoten, zijn echter veel talrijker. In zulke gevallen had je geen keus en moest je doen wat er gezegd werd.

Het wreedste hoofdstuk uit de Duitse bezettingstijd is de vervolging van diverse groepen geweest. Voordat Joodse inwoners door de Duitsers gedeporteerd konden worden, moesten de autoriteiten weten waar deze mensen woonden om ze vervolgens op te kunnen sporen. Burgemeesters kregen per brief de opdracht om adressenlijsten te maken van Joodse mensen uit hun gemeente. Dit soort lijsten bevinden zich in onze archieven. Wrang detail: voor iedere Joodse inwoner in de gemeente die men opgaf aan de autoriteiten, ontving men 25 cent voor de gemeentekas. Ook van deze transacties bevinden zich sporen in de gemeentelijke archieven. Nadat de Joodse inwoners uit hun huis waren gehaald, werden hun huizen leeggehaald en de inboedels verkocht of opgeslagen. De kosten voor deze werkzaamheden werden door de gemeenten gedeclareerd bij de rijksoverheid. Deze informatie kunt u eveneens in de archieven terugvinden.

Archief als getuige

Archiefstukken op zichzelf vertellen niet het hele verhaal. Het is zoals hierboven duidelijk wordt, de combinatie van documenten die ervoor zorgt dat een archiefstuk in zijn context begrepen kan worden. De foto uit Loenen is hier ook een goed voorbeeld van. Zonder enige kennis over de Tweede Wereldoorlog en de belangrijkste kopstukken, zal de foto u niet zoveel zeggen. Weet u echter wie Adolf Hitler en Hermann Göring waren en welke rol zij precies hebben gespeeld, dan kunt u de foto al meer in de tijd plaatsen. Ook zult u dan weten welke drie letters er nog achter het woord 'Wilhelm' staan. De verhalen van ooggetuigen vertellen ons hoe een bepaalde gebeurtenis werd ervaren, dat kan voor iedereen persoonlijk een ander verhaal opleveren. Archiefstukken vormen geen objectieve weergave van de werkelijkheid, het maakt verschil wie ze heeft gemaakt,

een Duitse soldaat of een verzetsman bijvoorbeeld, en welke kennis iemand had. Bronnenkritiek zoals een historicus toepast bij zijn onderzoek, is bij het onderzoek in archieven altijd een vereiste. Archieven kunnen op die manier helpen de complexe werkelijkheid beter te begrijpen en soms een puzzel compleet maken. Archiefdiensten zoals de onze brengen die verhalen en archiefstukken samen zodat geschiedenis tastbaar wordt.

Openbaarheid

Nog altijd ligt de oorlogsperiode gevoelig bij veel mensen. Niet alleen bij hen die de oorlog nog bewust hebben meegemaakt, ook bijvoorbeeld bij nabestaanden. Bij het ter inzage geven van potentieel gevoelige archiefstukken aan onderzoekers dienen archiefdiensten daarom altijd de afweging te maken tussen het belang van waarheidsvinding en journalistiek, en het belang van betrokkenen zoals nabestaanden van bijvoorbeeld NSB-leden. Deze belangenafweging is geborgd in de Archiefwet, maar ook privacywetgeving zoals de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) is van toepassing op archiefstukken wanneer het levende personen betreft.

Het belang van archieven voor de geschiedschrijving

In Nederland bestaat voor overheidsinstellingen de wettelijke verplichting goed voor hun archieven te zorgen. Dat is de belangrijkste reden dat we vandaag de dag nog over veel bronnen uit de oorlogsperiode kunnen beschikken. Daarnaast waren ook mensen tijdens en na de Tweede Wereldoorlog zich ervan bewust dat bepaalde zaken belangrijk waren om te behouden. Zij haalden affiches van bomen, bewaarden administratieve stukken en maakten foto's, al dan niet stiekem. In de tentoonstelling 'Archieven als getuigen van de Tweede Wereldoorlog' die het RHCVV in de tweede helft van dit jaar organiseert, vindt u verschillende objecten en documenten die wij van particulieren te leen hebben gekregen. Met veel liefde en zorg hebben mensen deze documenten jarenlang bewaard. Nu deze generatie steeds meer verdwijnt, bestaat het gevaar dat deze documenten worden vergeten, weggegooid of in een gesloten collectie

worden opgenomen. Voor latere generaties heeft het verhaal erachter een andere betekenis dan voor de ouderen die de gebeurtenissen aan den lijve hebben ondervonden.

Het belang van archiefstukken voor het schrijven van de geschiedenis over deze periode is duidelijk, en is ook in deze krant overal zichtbaar. Neem bijvoorbeeld de brieven en dagboeken zoals in het artikel van Jan Simonis en Hans van Bommel, of het Operations Record Book waarin de noodlottige laatste vlucht van Flight Lieutenant Chris Maltby werd aangetekend. Dit document werd door Philip Burggraaf in zijn zoektocht naar het verhaal van deze piloot gebruikt. Een ander voorbeeld is de gemeentelijke correspondentie over SS-vrijwilligers waarover Ruurd Ubels in zijn artikel schrijft. Dat archieven ook een heel andere rol konden spelen wordt duidelijk in de verhalen over de bevolkingsregisters van Breukelen, Nieuwer Ter Aa, Vree-

land en Loenersloot die her en der in deze krant ter sprake komen. Waar het archief nu een 'vriend' is voor onderzoekers, was het in de oorlog een belangrijke 'vijand' in de strijd tegen de Duitse bezetter waarmee, als het even kon, afgerekend moest worden. Gelukkig worden er steeds meer verhalen, foto's, dagboeken, films, kranten en meer aan het RHCVV als regionale archiefdienst toevertrouwd, om ze onder goede klimatologische bewaarcondities, en waar nodig met openbaarheidsbeperking, te bewaren en beschikbaar te stellen aan onderzoekers en geïnteresseerden. Mocht u nog documenten uit de oorlogsperiode thuis hebben en wilt u er zeker van zijn dat deze ook voor de toekomst behouden blijven? Denkt u dan aan de mogelijkheid deze bij het RHC Vecht en Venen onder te brengen. Het is immers met deze stille getuigen van de oorlog dat wij de herinnering aan deze periode levend kunnen houden, ook voor toekomstige generaties.

Vreelandse oorlogsfoto

De kleine Henny Willems kijkt op deze unieke foto een beetje ongemakkelijk de lens in. Zijn vader was officier en was met zijn gezin tijdens de mobilisatieperiode 1939-'40 ingekwartierd op Buitenplaats Vreedenhorst in Vreeland. Vader Willems nam zijn zoontje af en toe mee naar de nabijgelegen boerderij Groot Kantwijk, waar soldaten waren ingekwartierd. Zij vermaakten zich graag door te spelen met de jonge Henny, zoals op de foto goed te zien is. Deze foto is ingestuurd voor het landelijk project 'De Tweede Wereldoorlog in 100 foto's' en

heeft de top 50 van de foto's van de Provincie Utrecht gehaald. De expositie van deze 50 foto's is op diverse plekken in de Provincie te zien geweest.

Inhoudsopgave

■ Het archief als getuige van de Tweede Wereldoorlog - Roosmarijn Ubink	2
■ Een feestrok om de oorlog te verwerken - Irma Gondrie	3
■ Tussen 'goed' en fout - Ruurd Ubels	4
■ Flight Lieutenant Chris Maltby - Philip Burggraaf	7
■ Design als oorlogswapen - Jos Odekerken	8
■ Tijdslijn 75 jaar Vrijheid - RHCVV	10
■ Vreugde en verdriet - Jan Simonis en Hans van Bommel	13
■ Verzet in de polder - Wilke Sloesarwij en Leo den Hertog	16
■ Is Anton nog in de stad? - J.A. van den Berg	17
■ Voormalig Nederlands-Indië - Ellen Querido	18

Patching the pieces together

Een feestrok om de oorlog te verwerken

Op de foto hieronder zien we mevrouw Frederiek Steilberg-van Beusekom als zevenjarig meisje in een feestelijk rokje bij de herdenking van een versierde boerenwagen deed zij mee aan de bevrijdingsoptocht. Ze groeide uit het rokje maar in later jaren is het door haar zusje gedragen, tot in 1953. Haar moeder maakte na de oorlog, evenals vele vrouwen, het bewuste patchworkrokje van verschillende lapjes: Frederiek noemt bijvoorbeeld een overhemd van vader, beddentijk, een jurk van moeder en een schort van oma. Daarbij gebruikte haar moeder ook restjes van kleding, die ze direct na de oorlog van familie uit Amerika had ontvangen. 'De herkenbaarheid maakte het rokje zo dierbaar,' aldus mevrouw Steilberg. Het is een eenvoudig stukje huisvlijt dat tezamen met duizenden andere inmiddels bekend staat als De Nationale Feestrok.

De Nationale Feestrok: een patroon van het leven

De rok werd direct na de oorlog gepropageerd door de bekende Amsterdamse verzetsvrouw Mies (A.M.) Boissevain-van Lennep (1896-1965). De rok moest op de eerste plaats helpen het nabije verleden te verwerken. Hoe dat in zijn werk ging had Mies in de vrouwengevangenis in Amstelveen

in 1943 zelf ervaren. Zij ontving daar via de dubbele bodem van de rondgaande waszak een dasje, bestaande uit allerlei voor haar herkenbare lapjes. Elk lapje had voor haar zijn eigen verhaal. Ze vertelde deze door aan haar medegevangenen, waardoor de sfeer in de smoorhete en stinkende cel gaandeweg omsloeg: er ontstond onderling contact en de solidariteit groeide.

Het rokje van Frederiek Steilberg-van Beusekom.

Gesteund door deze ervaring zette Mies Boissevain zich na de oorlog in voor wat de Nationale Feestrok zou worden. Ze pleitte voor een comité in elke stad of dorp dat de lapjes inzamelde. Dat hield in dat er richtlijnen kwamen hoe de rok er uit zou kunnen zien. In veel plaatsen kon men de rok bij het Rokken-Comité laten registreren. En dan werd de rok natuurlijk bij nationale feestdagen gedragen.

Maar er waren ook tegengeluiden. Na de bekendmaking van het nationale programma van de herdenkingsfeesten van 1946 wordt daarop aldus gereageerd met 'een feestrok van lappen en voddens, waarop men vakken kan stikken en die ieder jaar met een datum versieren [...] een laatste richtlijn in een zottemansvertooning. Welke door het Nationaal Instituut wordt gesanctioneerd daar men zijn bedelrok kan laten inschrijven in 'het rokkenregister' van dit instituut'. Het bewuste rokje werd niet zomaar een nationale feestrok. Jolande Withuis, sociologe en

publiciste, ontdekte dat er wel meer achter stak dan 'een stukje folklore'. Het idee van onderlinge harmonie vormde de sleutel tot de filosofie rondom de rok. Het bonte patroon van al die lapjes, op zichzelf wellicht niet mooi en mogelijk ook met elkaar 'vloekend', zou immers één geheel vormen. Daarmee verwees Mies Boissevain naar de nieuwe maatschappij, die na de oorlog opgebouwd moest worden mede met de hulp van vrouwen. De rok werd zo de verbeelding van de bijdrage van vrouwen aan de wederopbouw: 'Eén dracht maakt eendracht', was de gedachte. Hoeveel vrouwen en meisjes de Nationale Feestrok in de loop der jaren hebben gedragen is onbekend; er zijn er nu 4000 geregistreerd. De Feestrok beleefde zijn hoogtepunt op 2 september 1948 toen Koningin Wilhelmina haar gouden regeringsjubileum vierde. Onder het zingen van het Lied voor de Nationale Feestrok defileerden meer dan 1500 vrouwen op het Binnenhof.

75 jaar later

Jolande Withuis ontrukte de feestrok in 1991 aan de vergetelheid door haar onderzoek en gaf de aanzet tot het opsporen en tentoonstellen ervan. De laatste jaren zijn op verschillende plaatsen in Nederland tentoonstellingen geweest over de Nationale Feestrok. Onder andere in het Rijksmuseum in 1995. Daar lag ook het rokje van Frederiek Steilberg. Op haar quiltclub toonde zij ooit eens het rokje aan de andere vrouwen. Vervolgens ontstond er via een van de le-

Registratiekaart van het Nationale Rokkenregister.

den contact met het Rijksmuseum. 'De conservator kwam het met een taxi met chauffeur hier in Breukelen ophalen', aldus mevr. Steilberg. Zelf zijn haar gedachten over de feestrok niet altijd een rok van vreugde geweest. Ze ontdekte namelijk dat er een stukje van haar oma's schort in was verwerkt. Oma was bij een bombardement door een granaatscherf om het leven gekomen.

Bronnen:

Jolande Withuis, *De Nationale Feestrok 1946-1948*. Themanummer, Opzij, mei 1995.
Edith Schoots, *De emoties van de Nationale Feestrok*. NRC Handelsblad, 20 april 1995.
P. Verwoert, *Herinneringen tussen Lek en Linge*. Rhenense Betuwse Courant, 14 mei 1997.
Jolande Withuis, *De Nationale Feestrok*. Quiltnieuws, maart 1993.

Voorwoord 75 jaar vrijheid, 75 jaar vrede

Wat kan er veel gebeuren in een korte tijd. Enkele weken geleden schreef ik een eerste versie van dit voorwoord en kondigde ik daarin vol enthousiasme tal van activiteiten in onze gemeente aan.

En nu, een paar weken later? We zijn aan huis gekluisterd door het coronavirus. Juist in het jaar dat we 75 jaar vrijheid vieren zijn we, voor onze eigen gezondheid en die van de Stichtse Vechters om ons heen, beperkt in onze bewegingsvrijheid.

We hoopten om samen met elkaar niet alleen Koningsdag maar ook 75 jaar vrijheid op grootse wijze te herdenken en te vieren, met tal van activiteiten. De Stichting 4 en 5 mei Stichtse Vecht, de lokale 4 en 5 mei comités, de Oranjeverenigingen, het Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen: stuk voor stuk zijn zij met vele vrijwilligers maandenlang in touw geweest om een passende en waardevolle invulling te kunnen geven aan de herdenking en viering van 75 jaar vrijheid in Stichtse Vecht. Al die inspanningen worden niet beloond: de geplande activiteiten kunnen niet plaatsvinden, door de realiteit van nu. Dat is niet alleen jammer voor allen die hier zo hard aan hebben gewerkt en die ik daarvoor ook dank, maar jammer voor ons allemaal! Er stonden namelijk hele interessante en leuke activiteiten op stapel die we nu zullen moeten missen.

Sinds 27 februari 2020 is Nederland - naast vele andere landen in de wereld - in de greep van het coronavirus. Een virus dat een grote impact heeft op ons dagelijks leven en dat een streep zet door de planning van de festiviteiten voor Koningsdag en de plannen voor herdenkingen en vieringen van het einde van de Tweede Wereldoorlog, dit jaar exact 75 jaar geleden.

Nu met velen samenkomen om te herdenken en te vieren zou zeer onverstandig zijn en is zelfs niet toegestaan. Dus dat doen we dan ook niet. Het belangrijkste nu is dat we vooral gezond blijven en er alles aan doen om verspreiding van het coronavirus te voorkomen. We moeten daarom zoveel mogelijk thuisblijven en anderhalve meter afstand van elkaar bewaren. Daar passen helaas geen grootse activiteiten bij.

Toch is er gelukkig onder meer deze speciale bevrijdingskrant die u nu leest. Vol met persoonlijke verhalen en beelden, die allemaal in het teken staan van de vrijheid. Zodat het besef bewaard blijft hoe bijzonder het elke dag nog is, ook na 75 jaar, dat we in vrijheid mogen leven.

Foto: Norbert Waalboer

Het is een bijzondere krant, eentje om te bewaren en later nog eens opnieuw te bekijken. De verhalen en de beelden zijn in zekere zin tijdloos en staan stil bij het verdriet van oorlog, de drang naar vrijheid en het verlangen naar vrede. Sta samen met mij stil bij 75 jaar vrijheid: lees de artikelen, laat ze op u inwerken en houd samen met mij de herinnering en de verhalen van ooggetuigen levend.

Door te herdenken staan we stil bij de offers die gebracht zijn voor onze vrijheid. Die vrijheid verdient het om doorgegeven te worden. 'Geef vrijheid door' is dan ook niet voor niets het thema van het Nationaal Comité 4 en 5 mei. Herdenken is en blijft belangrijk, nu en in de toekomst. Evenals het vieren dat je in vrijheid leeft. We doen dat in het besef dat we er samen verantwoordelijk voor zijn om die vrijheid te koesteren en door te geven aan nieuwe generaties.

Daarom is het van belang dat we gezamenlijk, jong en oud, 75 jaar vrijheid vieren. Ook al is het dan op een andere manier dan wij vooraf hadden verwacht: niet 'groots en meeslepend' en met veel mensen maar in kleine kring, meer op onszelf. Maar laten we het wél doen! Op afstand van elkaar, maar toch mét elkaar.

In vrijheid, ook al voelt dat misschien nu door de omstandigheden mogelijk wat anders.

drs. Ap Reinders
Burgemeester
gemeente Stichtse Vecht

Laag scheerden de Duitse gevechtsvliegtuigen in de meidagen van 1940 over de Vecht. Ze drukten de bevolking van Nieuwersluis, Nigtevecht, Loenen, Loenersloot en Vreeland met de neus op de feiten: Nederland was in oorlog. Gelukkig bleef de Vechtstreek de verwoestingen van een Blitzkrieg bespaard; voordat hier ook maar één schot was gevallen, capituleerde het Nederlandse leger. Pas na deze overgave (op 14 mei) maakten de inwoners van de noordelijke Vechtstreek kennis met Duitse militairen. Her en der werden de ongenode gasten ingekwartierd. Bij particulieren, maar ook in hotels. Vooral het hotel 'Het Raedhuys van Cronenburgh' aan de Rijkstraatweg te Loenen (het huidige kantoor van Tupperware) was populair. Het 'Raedhuys' lag strategisch aan wat toen nog de doorgaande weg Utrecht- Amsterdam was. (De A2 zou pas in 1954 geopend worden).

Het uitblijven van gevechtshandelingen betekende overigens niet dat iedereen zonder kleerscheuren de verwarrende meidagen doorstond. Veel bewoners kregen te maken met diefstal en vernieling. Na de capitulatie regende het klachten; eerst zou men bestolen zijn door gefrustreerde Nederlandse militairen en daarna door uitgelaten Duitse soldaten. Kleding, wollen dekens, horloges, bestek - niets was veilig geweest, zo vertellen de processen-verbaal uit die dagen. Verschillende burgers deden aangifte van kapotgeslagen meubilair en vernielde ruiten. In Vreeland bedroeg de schade aan het schoolgebouw bijna veertien gulden; een relatief laag bedrag, maar voor burgemeester en wethouders voldoende om schadevergoeding te eisen bij het Ministerie van Oorlog.

Verzet mondjesmaat op gang

Nadat de Duitse bezettingsmacht zich in de loop van mei had geïnstalleerd, hernam in de Vechtstreek het dagelijks leven zijn gang. Verzet kwam slechts schoorvoetend tot uiting. Zo werd in de kerken gebeden voor de gevluchte regering en de leden van het Koninklijk Huis én werden anti-Duitse leuzen geschilderd op het (toen nog bestaande) spoorwegstation van Nieuwersluis. Een jaar later liep de verjaardag van koningin Wilhelmina (31 augustus 1941) uit op een demonstratieve aanhankelijkheidsbetuiging; met name in Loenen en Vreeland werden talloze oranje bloemen voor de ramen geplaatst. Langzaam maar zeker werden burgers die als 'fout' bekend stonden, met de nek aangekeken. Vooral

een kopersstaking bleek effectief. Toen in 1941 een SS-officier bij het gemeentebestuur van Loenen de antecedenten natrok van een Loenense SS-vrijwilliger, antwoordde burgemeester W.I. Doude van Troostwijk dat de ouders van deze jongeman een winkel hadden die niet meer zo goed draaide. "Wahrscheinlich", aldus de burgemeester in zijn Duitstalige, schriftelijke antwoord, moest de oorzaak hiervan gezocht worden in het NSB-lidmaatschap van de ouders. Niettemin afficheerde de NSB zich nadrukkelijk in de Vechtstreek. Nadat twee geüniformeerde nationaalsocialisten op een zondag in augustus 1941 tussen Nieuwersluis en Loenen vier burgers van hun fiets hadden geslagen (onder het uitroepen van: "Joden! D'r uit!"), was voor burgemeester W.I. Doude van Troostwijk de maat vol. Hij eiste excuses van de in Vreeland woonachtige NSB-kringleider, zijn broer (!) H.J. Doude van Troostwijk. De kringleider zag echter geen enkele reden in te binden. Integendeel. In zijn schriftelijke antwoord riep hij de burgemeester van Loenen op "te voorkómen, dat leden der NSB, waaronder ook ik persoonlijk, herhaaldelijk worden uitgescholden, beschimpt, beledigd en bedreigd, in Uw Gemeente". Ook kinderen uit nationaalsocialistische gezinnen zou het leven zuur worden gemaakt. "Ik maak U erop attent, dat de kinderen der Nationale Jeugdstorm, die op de "Vijverhof" gaan oefenen, door een volwassen persoon door Uw gemeente moeten worden begeleid, daar zij anders niet veilig zijn!" Zelf was H.J. Doude van Troostwijk niet van plan zich verder "straffeloos te laten uitjouwen en uitschelden". Daarom stelde hij bij voorbaat "de burgemeester van Loenen verantwoordelijk voor elke daad van geweld die tegen een lid van de NSB wordt verricht"

Tussen 'goed' en fout

Ruurd Ubels

Onderduikers ondanks centrale ligging

Naarmate de bezetting vorderde, voerde de bezetter de druk op. Joden werden gedeporteerd en volwassen mannen werden opgepakt om te werk gesteld te worden. Dat leidde in de zomer van 1942 tot de oprichting van de Landelijke Organisatie voor hulp aan onderduikers (LO).

Aan de wieg van de LO stond Fris Slomp, een gereformeerde predikant uit het Overijsselse Heemse. Onder de schuilnaam Frits de Zwerver reisde hij stad en land af om via zijn kerkelijke relaties lokale LO-commissies van de grond te krijgen. Die commissies verzamelden de namen van degenen die een onderduikadres zochten. Door die namen met

Niet voor het eerst nationaalsocialisme in de Vechtstreek

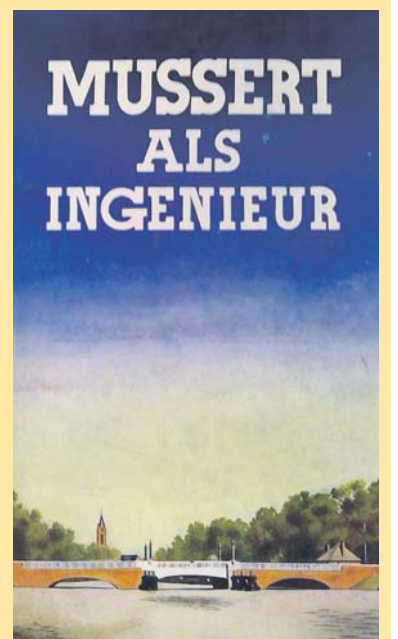

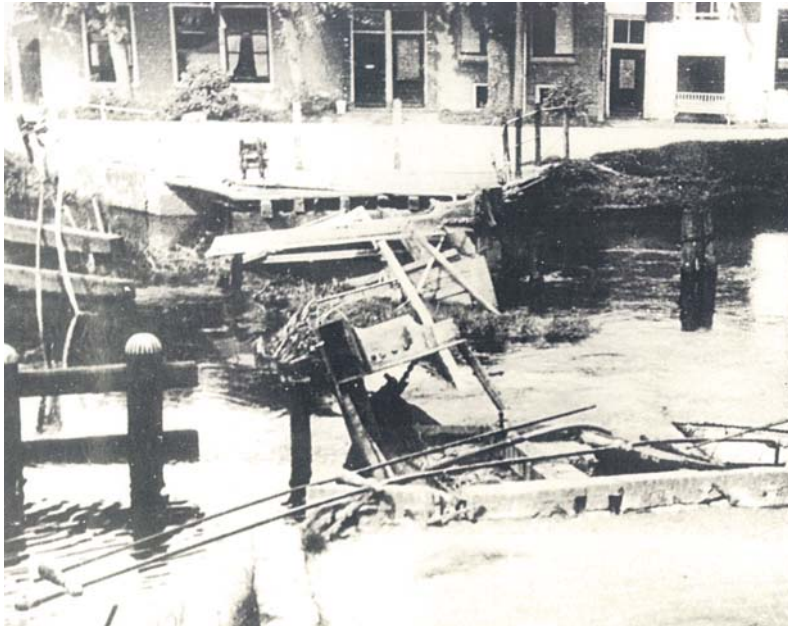
Met de komst van de Duitse bezetting maakte de Vechtstreek niet voor het eerst kennis met het nationaalsocialisme. In Nederland was eind 1931 de Nationaal Socialistische Beweging (NSB) opgericht door Anton Adriaan Mussert, hoofdingenieur bij de provinciale waterstaat van Utrecht, en griffieambtenaar C. van Geelkerken. Zij wezen spoedig na de oprichting van hun partij in het noordelijk Vechtgebied een NSB-kring ('afdeling') aan. In politiek opzicht waren de agrarische dorpen Loenen, Loenersloot, Nieuwersluis, Nigtevecht en Vreeland in die jaren confessionele bolwerken. De RKSP, de ARP en de CHU konden in de gemeenteraden rekenen op een ruime meerderheid. Niettemin werden tientallen inwoners van Loenen, Loenersloot, Nieuwersluis, Nigtevecht en Vreeland spoedig lid van de NSB-kring 'de Vechtstreek'.

In april 1935 deed de NSB voor het eerst mee aan verkiezingen; de Provinciale Statenverkiezingen. Met een landelijke score van gemiddeld 7,91 procent deed de NSB velen versteld staan. Maar langs de Vecht was de NSB nog succesvoller. Zo behaalde Musserts partij in het district Loenen/Nieuwersluis tien procent van de stemmen. Ook in Loenersloot, Nigtevecht en Vreeland scoorde de NSB boven het landelijk gemiddelde. Het stembussucces van de NSB zette zich na 1935 echter niet voort. Bij de Tweede Kamerverkiezingen in mei 1937 hal-

veerde het NSB-electoraat bijna: 4,21 procent. Maar net als twee jaar eerder, was het resultaat in de Vechtstreek hoger dan het landelijk gemiddelde. In Loenersloot behaalde de NSB maar liefst 7,1 procent van de stemmen. Nigtevecht was een 'goede' tweede met 6,5 procent. Vreeland volgde met 4,8 procent. En Loenen/Nieuwersluis sloot de rij met 4,7 procent. Verbazingwekkend, deze relatief grote aanhang in de Vechtstreek? Uit historisch onderzoek is al eerder duidelijk geworden, dat de grootste concentratie NSB-aanhang nogal eens werd aangetroffen in welvarende streken. En zo'n streek was de Vechtstreek. Ook in een 'gegoede' streek als het Gooi kon de NSB vóór de oorlog op relatief veel steun rekenen. Bovendien was de Vechtstreek van oudsher in politiek opzicht altijd al 'rechts' georiënteerd geweest. In bijvoorbeeld Loenen behaalden de confessionele, de liberale en een aantal rechtse splinterpartijen in 1933 88,4 procent van de stemmen, terwijl dat cijfer voor heel Nederland 73,3 bedroeg. Die van oudsher rechtse oriëntatie van het electoraat vergemakkelijkte de overgang naar die nieuwe rechtse partij, de NSB.

De Bloklaanbrug over de Vecht is door ing. Mussert ontworpen.

andere commissies uit te wisselen, zag de LO kans om duizenden te laten onderduiken. Inmiddels was de georganiseerde illegaliteit in Loenen en omgeving op gang gekomen. Moeizaam, dat wel. En dat was niet zonder reden, herinneren diverse oud-illegalen zich vijftig jaar na dato: terwijl in veel andere delen van het land de bezetter met harde hand regeerde, bevond de noordelijke Vechtstreek zich in een relatief rustig gebied. Mede om deze reden werd al vrij snel een aantal voornamelijk joodse onderduikers in de Vechtstreek ondergebracht. Onder meer in de korenmolens tussen Loenen en Vreeland. Het bleef echter bij een klein aantal. “Het was hier het hartje van het land. Mannen die vluchten voor de arbeidsinzet, gingen eerder in de richting van het dunbevolkte Friesland en de polders”, weet een oud-illegale werker nog. Ondanks deze activiteiten, richtte Slomp medio 1943 samen met de gereformeerde predikant I. Groenenberg te Nederhorst Ten Berg een LO-district op voor de Vechtstreek. Het ondergrondse werk dat daar reeds werd verricht, was te versnipperd, vonden beide heren. Op 11 juni 1943 vond in de consistorie van de Gereformeerde Kerk te Breukelen de oprichtingsvergadering van het LO-district ‘de Vechtstreek’ plaats. Onder de 21 aanwezigen bevonden zich illegale werkers uit Loenen, Loenersloot, Nigtevecht en Vreeland. Dat men hier in een relatief rustige omgeving opereerde, betekende niet dat de bezetter de Vechtstreek links liet liggen. Eind 1943 kroop de illegaliteit door het oog van de naald, toen in de consistorie van de Gerefor-

meerde Kerk in de Dorpsstraat te Loenen een vergadering van het LO-district ‘de Vechtstreek’ werd gehouden. Plotseling arriveerden leden van het verzet in Mijdrecht en Abcoude met de mededeling, dat de Grüne Polizei alle dorpen langs de Vecht uitkamde op illegalen en onderduikers. Alle aanwezigen wisten vóór aankomst van de Duitsers te ontkomen. Deze afloop is symbolisch voor het illegale werk in de noordelijke Vechtstreek. Vlak na de oorlog concludeerde een oud-verzetsman in de top van de LO dat “de Vechtstreek’ het enige LO-district is geweest, dat er in de bezetting zonder kleerscheuren vanaf is gekomen”. Dat geldt ook voor een groot deel van het overige illegale werk. Zo vaak als nodig was, heeft bijvoorbeeld de Loenense drukkerij Van Kralingen ongestoord valse documenten kunnen drukken. Tevens werd vanuit deze drukkerij de illegale verzetskrant Trouw verspreid. De toenmalige gemeentesecretaris L.J. den Hollander was betrokken bij de vervalsing van onder meer persoonsbewijzen. Als rechterhand van de burgemeester was zijn rol dusdanig, dat hij zijn medewerking kon verlenen aan de ‘overval’ op het Loenense bevolkingsregister op 3 januari 1945. Op klaarlichte dag namen op de fiets twee illegalen uit Nieuwer Ter Aa het voor de Duitsers zo waardevolle register weg. In de dagen daarna werden door leden van de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) ook de bevolkingsregisters van onder meer Vreeland en Loenersloot weggehaald. Na de oorlog kwamen enkele registers tevoorschijn bij houthandel Hulsman in Nieuwersluis.

Wapendroppings door de Binnenlandse Strijdkrachten

Door de Nederlandse regering in ballingschap werden in september 1944 de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) in het leven geroepen. In de laatste fase van de oorlog zouden de BS onder meer via sabotage de geallieerde legers een handje moeten helpen. Daartoe werden ‘s nachts op verschillende plaatsen in het bezette Nederland wapens gedropt. De oprichting van de BS betekende min of meer het einde van de LO in de Vechtstreek. “Alles wat in de LO enigszins gemist kon worden, ging over in gewapend verzet in BS verband”, aldus een ooggetuige. De georganiseerde illegaliteit in Loenen, Loenersloot, Nieuwersluis, Nigtevecht en Vreeland zette het werk onder BS-vlag voort.

Hoewel de illegaliteit eind 1944 al over wat wapens beschikte - in 1942 en 1943 waren de wapens opgevestigd die het Nederlandse leger na de capitulatie in de Vinkeveense Plassen had geworpen - kwamen ook hier in het najaar van 1944 wapendroppings op gang. In opdracht van onder meer de commandant van het BS-district ‘de Vechtstreek’, ir. A.F.U. Krikke (‘van Breukelen’), werden twintig afwerpterreinen gezocht in de weilanden tussen Kockengen en Wilnis (om vergissingen bij de geallieerde piloten te voorkomen, lagen alle afwerpterreinen aan de westzijde van het Merwedekanaal, het huidige Amsterdam-Rijnkanaal). Via een illegale zender in Kockengen werd ‘Engeland’ op de hoogte gebracht van de afwerpterreinen.

Begin september 1944 gingen de droppings van start; eerst één à tweemaal per week, later bijna iedere nacht. Was een dropping succesvol verlopen, dan werden de wapens die verdeeld moesten worden onder de groepen ten oosten van het Merwedekanaal (het huidige Amsterdam-Rijnkanaal), verstoppt bij houthandel Hulsman aan de westzijde van het kanaal. Verscholen onder allerlei rommel, in rieten fietsmanden, onder hout in handkarren werden de wapens vervolgens naar de dorpen langs de Vecht gesmokkeld. Daarna werden de BS’ers op boerderijen wegwijs gemaakt met Engelse wapens. Die instructies waren veelal in handen van illegalen die eerder in het Nederlandse leger hadden gediend. Omdat niemand zich ‘s avonds van de bezetter op straat mocht vertonen, vonden de instructies overdag plaats. Echt schieten was er dan ook nauwelijks bij; het bleef veelal bij een uurtje theorie.

Oorlogsmonument

Wonder boven wonder was de smokkel van de gedropte wapens in de Vechtstreek maanden achtereen goed gegaan. Totdat twee weken vóór de bevrijding, in de morgen van 23 april 1945, de illegale werkers Johannes Mijwaart uit Vreeland (28) en Jacobus de Ronde uit Kortenhoef (28) werden betrapt bij de (niet meer bestaande) brug in Nieuwersluis over het Merwedekanaal. Zij vervoerden in hun bakfiets wapens voor de illegaliteit in Vreeland en Nigtevecht. Dezelfde avond nog werden ze bij slot Loenersloot, waar een onderdeel van de Wehrmacht was gelegerd, zonder enige vorm van berechting gefusilleerd. Zij worden herdacht op het oorlogsmonument aan het Boerenlaantje in Vreeland.

Illegale inlichtingendienst Rolls Royce

In het laatste halfjaar van de bezetting werd de Vechtstreek niet alleen verrijkt met een onderdeel van de BS. Loenen kreeg eveneens een afdeling van de illegale inlichtingen- en koeriersdienst Rolls Royce. Dit dorp lag immers strategisch aan de spoorlijn Amsterdam- Utrecht en vlakbij het Merwedekanaal. Regelmatig voerden geallieerde piloten aanvallen uit op het spoorwegstation te Nieuwersluis, op de spoorlijn zelf, op de brug over het Merwedekanaal tussen Loenen en Loenersloot en op het scheepvaartverkeer.

Het was voor de geallieerden van belang te weten, waar de Duitse troepen in het westen van het land gelegerd waren en in hoeverre de beschietingen het gewenste resultaat hadden gehad. In Loenen hielden bakker Jan van Angeren, gemeenteambtenaar Gerrit van Hofwegen, schoolmeester John Uitdenboogaard en de in Loenen ondergedoken spoorwegman Piet Fakkeldij, een zwager van Van Angeren, zich met dit werk bezig. Zes jongedames, Mien van Angeren, Christien Hulsman, Miel de Jongh, Mientje Logger, Teunie Lokhorst en Loes Tukker-Logger, completeerden als koeriersters het geheel. “Als er een bombardement was geweest, ging ik er op af. Toen die vliegtuigen afgezwaaid waren, ging ik kijken. Je zette je gegevens dan heel kort op papier”, herinnert Fakkeldij zich. Deze werkwijze was kennelijk een succesvolle. De Rolls Royce-berichten uit die tijd staan bol van de gegevens over de resultaten van geallieerde beschietingen, door de bezetter

Fotobijlschriften:

Linkerpagina boven: Leden van de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) na de bevrijding op pad voor de arrestatie van NSB'ers. Foto: Bakkum.

Linkerpagina onder: De spoorlijn Amsterdam- Utrecht ter hoogte van Nieuwersluis. De baan is in de laatste oorlogsmaanden opgebroken, de bovenleiding is geroofd en de dijken zijn ondermijnd. Foto: Bakkum.

Linksboven: In de laatste oorlogsdagen is de oude klapbrug van Vreeland door de bezetter vernietigd. Foto: Coll. Aalderink.

Linksonder: Gevorderde paarden worden in Loenen door de bezetter vanaf de Bloklaan weggevoerd. Foto: Bakkum.

Boven: De burgemeester van Loenen, WA. Doude van Troostwijk, terug op zijn post. Foto: Bakkum.

Onder: 6 Mei 1945: de vlag kan in alle vrijheid weer uit! (Dorpsstraat, Loenen). Foto: Bakkum.

aangelegde wegversperringen, locaties van schuttersputten, de resultaten van Duitse razzia's, arrestaties van illegalen, Duitse troepenverplaatsingen enzo voorts. Eenmaal in het bezit van de gewenste informatie, was het voor de medewerkers van Rolls Royce zaak de gegevens zo spoedig mogelijk 'aan de overkant' te krijgen. Koeriersters namen deze mee naar Breukelen of Amsterdam. Van daaruit werden ze doorgeseind naar Engeland.

Laatste stuiptrekkingen van de bezetter

De opmars van de geallieerde legers was in het voorjaar van 1945 niet meer te stuiten. De Duitse bezetter in de Vechtstreek werd hierdoor aangespoord verdedigingswerken aan te leggen. De Loenerslootse brug over het Merwedekanaal werd met betonnen obstakels gebarricadeerd en de ophaalbrug over de Vecht in Loenen werd op last van de Wehrmacht afgebroken. In Vreeland werd de Oude Brug opgeblazen en de Nieuwe Brug van explosieven voorzien. Ten oosten van de Vecht werden stukken land onder water gezet. Bovendien werd besloten langs de provinciale weg tussen Loenen en Vreeland schuttersputten te graven. Voor het doorsteken van dijken en het graven van schuttersputten riep Organisation Todt Nederlandse mannen op. Maar met de bevrijding in zicht, lieten zij zich niet zo snel ronselen. Ook niet toen een loon van vijf gulden per dag en 330 gram extra brood in het vooruitzicht werd gesteld.

Op 19 april 1945 sommeerde de drie dagen daarvoor aangestelde NSB-burgemeester van Loenen en Vreeland, H.J. Doude van Troostwijk, 'zijn' burgers zich aan te melden voor het graafwerk. 120 inwoners van Loenen moesten zich vrijdag 20 april om acht uur 's morgens melden. "Indien het gevraagde aantal zich niet tijdig meldt zal door de Duitse weermacht tot vordering van arbeidskrachten worden overgegaan." Die 120 man meldden zich echter niet. Slechts twee kwamen opdagen. De Duitsers sloegen hard terug met een razzia, waarbij nog dezelfde dag 25 mannen

werden opgepakt. De volgende morgen meldden zich 'slechts' veertig gravers. Daarop werden de Nederlands-hervormde predikant H.N. van Hensbergen, zijn gereformeerde collega A. Hordijk en een viertal andere vooraanstaande Loenenaren door de bezetter in slot Loenersloot vastgezet. Na een paar uur werden de beide predikanten echter vrijgelaten op voorwaarde dat zij hun best zouden doen het aantal arbeiders op 120 te brengen. Bovendien werd bedreigd een aantal huizen in brand te steken. Iedereen sloeg de schrik om het hart, behalve NSB-burgemeester H.J. Doude van Troostwijk. "Dan moet de bevolking ook maar niet zo dom zijn", was zijn laconieke commentaar op de terreur van Duitse zijde. De maatregelen van de bezetter zetten zoden aan de dijk.

De georganiseerde illegaliteit riep, nu het leven van onschuldige mensen in gevaar was, de bevolking op te voldoen aan de eisen van de bezetter. Een paar uur later beschikten de Duitsers over ongeveer 130 arbeiders. Ander-

halve week lang, tot en met 4 mei, hebben zij in Loenen, Vreeland en Overmeer (bij Nederhorst den Berg) verdedigingswerken aangelegd.

Bevrijding

De gebeurtenissen op 20 en 21 april 1945 blijken achteraf de laatste stuiptrekkingen van de bezetter te zijn geweest. De Duitse capitulatie op 5 mei betekende het einde van vijf jaar vreemde overheersing. Vanaf dat moment kon de BS in Loenen, Loenersloot, Nieuwersluis, Nigtevecht en Vreeland de tot dan toe verstop-te wapens tevoorschijn halen.

NSB'ers, een klein aantal SS'ers en een handvol Duitse Wehrmachtsoldaten werden opgepakt en vastgezet in de Koning Willem III-kazerne te Nieuwersluis. De bezetter hoefde uiteindelijk niet daadwerkelijk bevochten te worden. Bijna vijftig jaar na dato herinnert een voormalige verzetsman uit Loenen zich, dat hij vlak voor de Duitse capitulatie de opdracht kreeg zijn peloton van de BS gereed te houden om -indien noodzakelijk- de Loenerslootse brug voor opblazen te behoeden. "Dan hadden we werkelijk naar voren moeten komen en hadden we tegenover beroepssoldaten gezeten", verzucht hij. "Daar heb ik toen slapeloze nachten van gehad."

Fotobijchriften:

Linksboven: Op last van de Duitse bezetter wordt in het voorjaar van 1945 de ophaalbrug tussen Loenen en Oud-Over afgebroken. Foto: Baklum.

Boven: Bij de bevrijding van om land: controle door de Binnenlandse Strijdkrachten aan de Provinciale Weg in Vreeland. Foto: Coll. Aalderink.

Onder: De Duitse troepen slaan op de vlucht.

Duits strooigeld

Duits 'geld' boven Breukelen rondgestrooid

Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog vloog er een Engels vliegtuig over de Vechtstreek waaruit bijgaande 'geldbiljetten' werden gestrooid. Mevrouw Antje Heinhuis, dochter van de toenmalige tuinbaas van Nijenrode, vond er als 16-jarig meisje één in het bos van het kasteel. "Ik ben Hitlers wc-papier, niemand neemt mij aan omdat niemand iets met mij kopen kan" is de vrije vertaling van de Duitse tekst die achterop een nagemaakt 50 Reichszpfennig-biljet

staat. Het Britse leger maakte dit soort 'flyers' met de opdruk van Wehrmacht-geld om het moreel van de Duitse soldaten te ondermijnen. Een andere tekst die ook gebruikt werd luidde: "50 pfennig heet ik, ik bedrieg voor maar 4,50. Voor iedereen die denkt, dat Hitler hem wat schenkt".

Ich bin Hitlers Arschwisch.
Keiner nimmt mich an,
Weil sich niemand etwas
Für mich kaufen kann.

Ter Aa in oorlogstijd

door de ogen van Willemijn den Hertog

Willemijn den Hertog was zes toen de oorlog begon en kan zich nog veel herinneren hoe het leven er toen uit zag: "We konden niet alle dagen naar school omdat er maar twee lokalen waren voor alle kinderen. Ik heb daarvoor wat achterstand opgelopen, ben namelijk niet zo goed in het ontleiden van zinnen. Tijdens de lessen droegen wij een kaartje van het Roode Kruis om ons nek waar onze namen op stonden. Voor het geval dat wij geïdentificeerd moesten worden.

Mijn vader had een transportbedrijf maar moest de auto verstoppen in de schuur. Het paard moest het werk gaan doen. Mijn

vader was ook klompenmaker en de klompen kon hij in de oorlog ruilen tegen voedsel en andere gebruiksartikelen."

Verzet in Ter Aa, niet zonder risico's

Bij het transport van door geallieerde vliegtuigen gedropt materiaal en het opruimen van parachutes werden meermalen grote risico's genomen. Wapens werden soms slecht verstoppt. Er werden verschillende overvallen op distributiekantoren gepleegd, er werd gezorgd voor routes, bonkaarten en adressen. Soms waren mensen open en bloot in hun werkplaats bezig met het schoonmaken van wapens. Ook werden wapens over-

dag via de winkel deur van bakker Korthals afgeleverd. Dit zorgde ervoor dat sommige mensen terughoudend waren om deel te nemen aan het verzet. Koen Korthals, ook werkzaam in de ondergrondse, liep altijd met een geladen pistool op zak. Op een dag ging de trekker af, de kogel schoot in zijn achterwerk. In Ter Aa was geen arts en andere artsen vertrouwde hij niet. Pas na de oorlog kon de kogel verwijderd worden.

124th Baroda squadron
Linksboven FL. C.J. Maltby

Flight Lieutenant Chris Maltby

Schrijver van dit verhaal is Philip Burggraaf, geboren op boerderij De Poel aan de Stationsweg 3 in Breukelen. Een flard oorlogsherinnering: mijn moeder vertelde me dat er hier ‘bagger en gloeiende scherven’ op straat lagen toen het station gebombardeerd werd.

25 maart 1945

Het is Palmzondag 25 maart 1945 als er vier Spitfires van het R.A.F. 124 (V.R.) van het vliegveld Coltishall bij Norwich ten noordoosten van Londen opstijgen, één van de vliegvelden van de zogenaamde nr. 11 groep, de belangrijkste inzake verdediging. Ze komen van het westen aanvliegen met bestemming ‘spoorwegknooppunt Breukelen’. Ze richten zich op de kerktoeren en maken dan een scherpe draai, keren en duiken richting het station en het spoorwegknooppunt. Zo’n actie is al eerder geprobeerd met bommenwerpers, maar die zijn te groot en daardoor te log en ze vliegen ook hoger. Daarmee bombarderen zou te veel onnodige schade veroorzaken en dat wil men aan het eind van de oorlog voorkomen. Voor dit soort precisieaanvallen zijn er in januari 1945 twee Spitfire Squadrons uitgerust met jachtvliegtuigen, voorzien van twee 250-ponds bommen onder hun vleugels voor bijvoorbeeld aanvallen op rijdende V2 installaties, zoals er soms in het Haagse bos hebben gestaan, maar nu is hun doel dus de spoorlijn in Breukelen.

Noodlottig bombardement

De piloten zijn FL B. Brooks, FS C.Lett, WO G.Beadle en FL C.J.Maltby, van het 124ste Baroda Squadron, genoemd naar de schenker van de toestellen, de Indiase Mararadja van Baroda. Ze vliegen achter elkaar en laten in hun duikvlucht de bommen vallen. Een van de toestellen raakt in moeilijkheden. De oorzaak is niet duidelijk. Mogelijk is het de luchtdruk op die geringe hoogte van de voor hem ontplofende bommen of die van zijn eigen bommen. Christoper Maltby belandt met zijn

toestel in de geïnundeerde polder vlak voor de Kortrijkse dijk op een weiland met ongeveer een meter water, behorende bij de boerderij Jagersveld van Niek Stam die in de Broekdijk staat naast de slachtplaats van mijn opa Jan Folkerts. Als er mensen uit de woning die aan het Heijcop aan de dijk staat bij de inrit van Kortrijk met een roeiboot gaan kijken, treffen zij de piloot dood in zijn cockpit aan. De precieze doodsoorzaak is nooit vastgesteld, ook niet nadat hij in het brandspuithuisje naast de kerk is opgebaard en verzorgd door Geurt van Os en zijn vrouw. Wachtmeester Sterken is een van de eerst aanwezigen. Hij stelt, voordat de Duitsers ter plekke aanwezig zijn, enige persoonlijke zaken zeker. Deze zijn, zoals ik later van de familie hoor, ook aan hen overhandigd.

Familie Maltby

Het blijkt te gaan om Flight Lieutenant Christoper James Maltby, 21 jaar, geboren 10 mei 1923. Hij werd thuis Chris genoemd. Hij had een jongere zuster Selina en een nog jongere broer John. De moeder van Chris weet niet dat zijn vader op dat moment in een Japans krijgsgevangenkamp op Java zit en daar de belangen behartigt van de krijgsgevangenen als hoogst aanwezig officier, zo ook van het aanwezige Nederlandse contingent krijgsgevangenen, waarvoor hij na de oorlog dan ook een hoge Nederlandse onderscheiding ontvangt. Chris is de oudste zoon van Air Vice-Marshal Sir Paul Copeland Maltby. Hij was Air Commanding Officer in Java 1942 en door de Japanners krijgsgevangen gemaakt, maar kwam eind 1945 vrij. Hij ging met pensioen bij de RAF in 1946 en was vervolgens Serjeant at Arms in het Britse Parlement tot 1962. Hij ontving verschillende hoge Britse onderscheidingen en was tevens Commander in the Order of Orange Nassau. Hij overleed op 2 Juli 1971. Sir Paul had ook nog een broer met hoge onderscheidingen, Major General Christop-

her Michael Maltby. Als ik mijn vervolgonderzoek begin en de familie benader, ontvang ik van hen een foto van Chris, en ook een kopie van de brief van Squadron Leader George W. Scott, waarin staat dat Chris niet teruggekeerd was van een vlucht boven vijandelijk gebied en waarbij er naar waarneming uit de lucht geen reële hoop meer bestond op terugkeer.

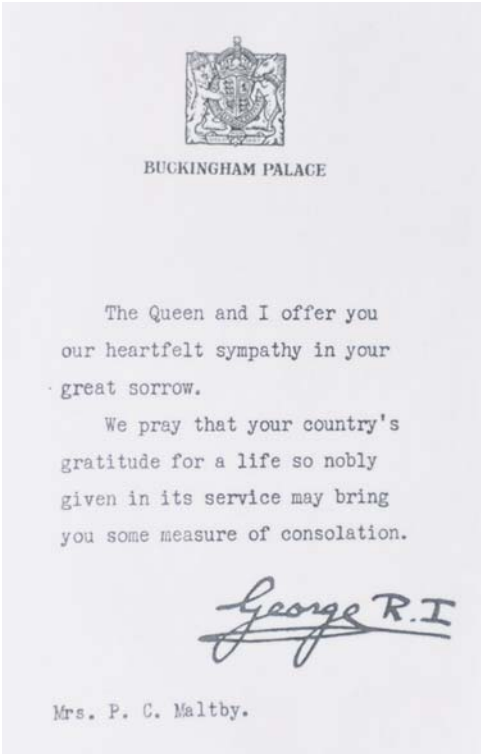
Perfectionist

Als ik in 1985 na een intensieve zoekpartij uiteindelijk in Ottawa George W. Scott, de Squadron Leader van 124 Baroda Squadron en Chris Maltby vind, en laat overkomen op 4 mei 1985, vertelt hij mij dat hij, toen hij Squadron Leader werd, ter wille van een goede sfeer binnen het squadron gevraagd had om piloten met een stevige persoonlijkheid. Chris bleek er daar één van te zijn. Hij was op dat moment instructeur met een hang naar perfectie. Dat kwam meer voor in zijn familie. Het Squadron werd begin februari 1945 operationeel met bommen onder de vleugels. Chris kennende had hij hem gewaarschuwd, nadat hij enige ervaring had opgedaan met het afwerpen van bommen, dat hij niet moest proberen het al te goed te doen door te laag te vliegen bij het afgooien. Nog een aantekening bij zijn rang in de Britse luchtmacht. Wanneer we het hebben over Flight Lieutenant Christoper James Maltby moeten we bedenken dat het Nederlandse equivalent van zijn rang Kapitein zou zijn en dus niet Luitenant!

Allan Scott

Tijdens de ontmoeting blijkt dat George W. Scott ook een poging tot een reünie heeft gedaan kort na de oorlog, zonder resultaat overigens. Hij verzekerde mij toen dat hij dat wel nog erg graag zou willen. Op de Breukelse dag van 3 oktober 1987 zijn we er met erg veel hulp uit Engeland in geslaagd die reünie te realiseren in de RAF Club op Piccadilly in Londen. Er komen 35 man van over de gehele wereld naartoe.

Mijn zoektocht met een lijst van 350 namen met meer dan tien nationaliteiten duurt nog voort. Van zo’n 150 man heb ik inmiddels achterhaald wat er met hen is gebeurd. Ondanks het feit dat verschillende piloten die ik in de jaren heb leren kennen inmiddels overleden zijn, bereikte mij in de herfst van 2019 nog het bericht dat Allan Scott (geen familie van George), die ik nooit had kunnen traceren, nog leeft. Hij stuurde mij een boek dat recent over hem geschreven is. Hij blijkt een RAF Ace te zijn met een bijzondere vlieger carrière o.a. in de strijd om Malta. Zodoende zijn wij in blijde afwachting of zijn gezondheid hem in staat stelt in mei 2020 bij de herdenking van die andere 124 Squadron RAF piloot, Chris Maltby, in Breukelen aanwezig te zijn.

Dankbetuiging Buckingham Palace.

Detail uit het Operations Record Book.

FR 252	F/L B. Brooks	"	0935	1100	1215-1330	Attacked Railway Junction at BREUKELLEN, scoring one direct
TB 918	F/L C Maltby	"	"	1040	"	hit on the line and cutting it; others near misses.
FV 283	F/O G Beadle	"	"	1100	"	Blus 2 F/Lt Maltby went down to 200 feet after bombing, and a V
FL 249	F/S C Lett	"	"	"	"	bomb exploded directly beneath him. He subsequently crashed
						and wreckage of the aircraft was seen on the ground, but there was no
						trace of the pilot. The other 3 aircraft landed Ursel and re-bombed and
						on the return journey attacked the same junction; section of line
						branching off to WOLFFEN was seen to be covered in debris after the
						attack.

Design als

De media en tegenwoordig zeker ook de sociale media bepalen ons beeld van de wereld. Soms laten we ons zelfs massaal om de tuin leiden. 'Framing', misleiding en 'nepnieuws' zijn aan de orde van de dag. We hebben het nu over 'design' als verzamelwoord voor verleidingsstrategieën. In het verleden was dat niet veel anders. De nazipropaganda kende vele manieren om de eigen ideologie uit te dragen. 'Steun de nieuwe machthebber en alles zal goed komen', dat was het uiteindelijke doel.

Design

Wat bedoelen we eigenlijk met de term 'design'? Het woord komt uit het Engels. In de Nederlandse Van Dale staat onder 'design': (*artistiek*) *industriële ontwerp, stijl, de vormgeving van een product*. Als iets duidelijk werd aangetoond is het wel hoe groot de bijdrage van vormgeving in de ruimste zin van het woord is geweest aan de ontwikkeling en verspreiding van de kwaadaardige nazi-ideologie. Ook niet verwonderlijk wanneer je bedenkt dat de nazi's er vanaf 1935 een apart ministerie, *Das Reichsministerium für Volksaufklärung und Propaganda* (RMVP), op na hielden.

Plaats voor iedereen

In de binnenstad van Amsterdam kom je in de omgeving van het Waterlooplein een sympathiek voorbeeld van 'design' tegen in de vorm van de hier afgebeelde zitbank met daarop de tekst 'Hier is

plaats voor iedereen'. Een nadrukkelijke verwijzing naar de gastvrije rol die Amsterdam, ook in het verleden, voor vreemdelingen heeft gespeeld, indachtig de wapenspreuk van de stad: 'Heldhaftig, Vastberaden, Barmhartig'.

Verplaats u zelf even terug in de tijd, naar de Gouden Eeuw waarin dit stukje Amsterdam tot bloei kwam. Door het hoge sterftecijfer van pasgeborenen en door de slechte hygiëne was de autonome bevolkingsgroei negatief. De stad schreeuwde om verse arbeidskrachten. De bevolking van de hoofdstad nam in relatief korte tijd spectaculair toe door de instroom van vreemdelingen, van 30.000 omstreeks 1570 tot 220.000 in 1670.

New York van de 17e eeuw

Calvinistische immigranten arriveerden uit de Zuidelijke Nederlanden, landverhuizers waar-

onder veel Duitsers werden op het platteland in de omgeving als seizoenarbeiders te werk gesteld en hun vrouwen namen dienst als dienstmeisjes in de huizen van rijke kooplieden. Italianen begonnen hier een ambulant bestaan als handelaar of muzikant. Franse protestanten (hugenoten) en Joden uit Oost- en Zuid-Europa vestigden zich in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden vanwege de godsdienstvrijheid. Een grote werkgever was de Verenigde Oost-indische Compagnie, de VOC. Amsterdam was het New York van de 17e eeuw.

Monument 'Schaduwkade'

Op de Nieuwe Keizersgracht staat het monument 'Schaduwkade'. In dit deel van Amsterdam woonden oorspronkelijk veel Joden. Het monument bestaat uit 200 metalen naambordjes en 35 huisnummers. De bordjes zijn op de kade van de oneven kant van de Nieuwe Keizersgracht tussen de Amstel en de Weesperstraat bevestigd. Ongeveer 200 Joodse bewoners van dit deel van de gracht zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog naar vernietigingskampen gedeporteerd. Slechts enkelen hebben de verschrikkingen overleefd.

Dit nooit meer

We vieren dat we in vrijheid mogen leven. Maar er is ook een opdracht: het vergroten van het besef dat 75 jaar na de oorlog vrijheid nog steeds kwetsbaar is en waakzaamheid vraagt van ieder van ons. Vrijheid blijkt niet zo vanzelfsprekend. Wat kunnen we zelf doen om te voorkomen dat intolerantie weer de kop op steekt? Door heel Europa neemt antisemitisme en vreemdelingenhaat toe. In ons eigen land wordt een voetbalwedstrijd stilgelegd na 'oerwoudgeluiden' aan het adres van een gekleurde speler.

Hoe kon het gebeuren?

Dat vragen we ons nog steeds af. Hoe is het mogelijk dat miljoenen mensen zich achter een geesteszieke dictator als Adolf Hitler (1889-1945) en zijn trawanten en hun verderfelijke nazi-ideologie konden scharen? Welke verleidingsstrategieën werden hiervoor door de nazi's ingezet?

'Strijd voor het nieuwe Europa'

Taal als wapen

Het verdoezen van te hard klinkende uitspraken blijkt steeds weer een vast bestanddeel te zijn in het beïnvloeden van opvattingen over wat goed en fout is. De Amerikaanse CIA spreekt over 'aangescherpte verhoormethoden' waar martelpraktijken bedoeld worden en 'etnische zuiveringen' betekent gewoon genocide. Nazi's tijdens de Tweede Wereldoorlog waren meesters in het verzinnen van dit soort van eufemismen. Het

uitmoorden van een hen onwelgevallig ras heette 'Endlösung', eindoplossing, wat volledig 'Endlösung der Judenfrage' betekende, volkerenmoord dus. Joden werden niet vergast maar kregen een 'Sonderbehandlung', een speciale behandeling, lees moord uitgevoerd in 'Badeanstalten', badhuizen, lees gaskamers. De tekst in grote letters boven de gietijzeren poort van bijvoorbeeld concentratiekamp Auschwitz, *Arbeit macht frei*, is wel het meest schrijnende voorbeeld van misleidend taalgebruik.

'Arbeit macht frei'

Gemeenschappelijke vijand

Het affiche voor de werving van Nederlandse leden van de beruchte SS onder leiding van Heinrich Himmler (1900-1945) misbruikt woorden met een positieve lading als 'eer en geweten' om gezamenlijk op te rukken tegen een denkbeldige, gemeenschappelijke vijand, 'het bolsjewisme'. De NSB-aanhangers kozen zelfs voor het oranje-blanje-bleu van de prinsenvlag, gevoerd door de Oranje-aanhangers tijdens de Tachtigjarige Oorlog. Volgens het affiche met Michiel de Ruyter op de achtergrond werd je een 'waardachtige Nederlander' wanneer je je aanmeldde voor de Waffen SS.

Februaristaking

Op 25 en 26 februari 1941 werd er in Amsterdam en omgeving massaal gestaakt als protest tegen de toenemende vervolging van Joden in Nederland. Deze staking wordt jaarlijks herdacht met een

Zitbank in de buurt van het Waterlooplein.

Het monument 'Schaduwkade', Nieuwe Keizersgracht, Amsterdam.

Foto boven: Hitlers 'Lieblingskünstler' Arno Breker ontwierp monumentale figuren passend bij het nationaal-socialistische ideaal van het 'Arische volk', Museum Arno Breker.

Vertrekkende hugenoten, Jan Antoon Neuhuys (1832-1891), privé collectie.

Onder een verordening van 2 mei 1942 werd het dragen van de Jodenster verplicht gesteld, NIOD Amsterdam.

De omgeving van het Jonas Daniël Meijerplein in Amsterdam werd gemarkeerd als 'Juden Viertel - Joodse Wijk', NIOD Amsterdam.

NSB-oproep met inzet van de Prinsenvlag. Met oranje in plaats van rood (midden), NIOD Amsterdam.

De tekst 'Arbeit macht frei' boven de toegangspoort tot concentratiekamp Auschwitz, NIOD Amsterdam.

oorlogswapen

Jos Odekerken

defilé langs het monument De Dokwerker bij het Waterlooplein. SS-commandant Hanns Rauter (1895-1949) stelt zich in het hier afgebeelde affiche tweewer tegen de gevolgen van de staking. Het suggereren van een ernstige bedreiging van het Nederlandse volk door ‘Joodse en communistische elementen’ was een veelgebruikte truc om de Nederlander angst aan te jagen en op hitsen tegen ‘onzui- vere’ elementen in het Germaanse ras, lees tegen de Joden.

‘Meldt u aan bij de Waffen SS’

Het Arische volk

De verleidingsmachine van Hitler draaide op volle toeren onder aanvoering van propagandaminister Joseph Goebbels. Hij was er verantwoordelijk voor dat de nationaalsocialistische boodschap zou doordringen tot in elke vezel van het maatschappelijk leven. Het begrip ‘Übermensch’ werd geïntroduceerd. Dat stond voor het superieure ras van de Germaanse volkeren, het zogenaamde Arische ras, in de vorm van stoere Vikingen met blond haar en blauwe ogen.

Film was een machtig wapen in de propagandamachine van Goebbels. Cineaste Leni Riefenstahl produceerde in opdracht van Hitler de spectaculaire propagandafilm *Triumph des Willens*, Triomf van de Wil, zogenaamd een verslag van een landdag van de NSDAP (Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij) in Neurenberg in 1934.

Spookbeelden

Het schrikbeeld van werkeloosheid werd in de media opgeroepen door het ‘stempellokaal’ op te voeren. Als remedie kon je maar beter lid van de NSB (Nationaal-Socialistische Beweging) worden. Dreigen met de komst van het ‘bolsjewisme’ zou je moeten bewegen je te scharen achter de Duitse bezetter. Een spotprent laat zien hoe Rijkscommissaris van Nederland, Seyss-Inquart (1892-1946), de media met ijzeren hand controleerde en de Nederlandse kranten dicteerde wat ze moeten publiceren.

Bombastische kunst

Arno Breker (1900 - 1991) werd de bekendste Duitse beeldhouwer die het Arische ideaal verder moest uitbouwen. Voor de Olympische Spelen in Berlijn van 1936 vervaardigde hij beelden die de ‘Zehnkämpfer’ en ‘Die Siegerin’ voorstelden. Ook leefde hij zich uit op een borstbeeld van Adolf Hitler dat de status van een staatsieportret kreeg. Niet voor niets noemde de Führer beeldhouwer Breker zijn ‘Lieblingskünstler’ en kende hem de eretitel van ‘Professor’ toe.

Tienduizenden foto’s van Brekers beelden werden als ansichtkaarten onder het Duitse volk verspreid. Breker raakte bevriend met Hitlers hoofdarchitect Albert Speer (1905-1981). Hij ontwierp onder andere het Olympisch Stadion voor de Olympische Spelen van 1936 in Berlijn. Zelfs particulier vervoer, zie de bekende Volkswagen, kreeg het nazistempel.

Symbool van het kwaad

Nog een enkel woord over hetultieme symbool voor het nazidom, het hakenkruis. Hitler heeft zich in 1925 persoonlijk ingespannen om het symbool in de nazipartijvlag te laten opnemen: een gekantelde zwarte swastika in een witte cirkel op een rode achtergrond. Het rood staat symbool voor het socialisme, de witte cirkel voor het nationalisme en de zwarte swastika voor ‘de overwinning van de Arische mens’, het ultra rechtse element in de partij-ideologie.

‘Hier is plaats voor iedereen!’

Amsterdams design

Terug naar het bankje in hartje Amsterdam met de tekst ‘Hier is plaats voor iedereen.’ Het Nationaal Comité 4 en 5 mei spoort ons nu, na 75 jaar, aan lering te trekken uit het verleden. Dan pas is er voldoende reden om te feesten. Laten we ons deze aansporing, in de woorden op het herdenkingsmonument in Eemnes, aantrekken: ‘Herdenk-Bezin-Wees Waakzaam’.

Bronnen:

Beeldbank WO2.
Clinefelter, Joan, D., Artists for the Reich: Culture and Race from Weimar to Nazi-Germany, Oxford 2005.
Design Museum, Den Bosch.
Deutsches Historisches Museum.
Gemeentearchief Rotterdam.
Joods Historisch Museum, Amsterdam.
NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies, Amsterdam.
Prak, M, *Gouden Eeuw*, Amsterdam 2012.
Riemen, Rob, *De eeuwige terugkeer van het fascisme*, Amsterdam 2010.
Stadsarchief Amsterdam.

Ook op lokaal niveau laten gezagsdragers zich intimideren door het Duitse gezag, NIOD Amsterdam.

Zo ziet ‘een gezonde jeugd’ eruit die zich aanmeldt voor de nationaalsocialistische vakcentrale, opgericht door Seyss-Inquart, Het Nederlandsche Arbeidsfront, NIOD Amsterdam.

Grove middelen worden niet geschuwd om angst voor de gevolgen van stakingen in te boezemen, NIOD Amsterdam.

De partijdag in Neurenburg in 1934 wordt teatraal in beeld gebracht door cineast Leni Riefenstahl, Zimbio Redwood City.

Het ultieme symbool van het kwaad, NIOD Amsterdam.

Hitler gaf Ferdinand Porsche opdracht de Volkswagen te ontwikkelen, The LIFE Picture Collection/Getty.

Beeldpropaganda verheerlijkte de strijd, hier door schilder Paul Mathias Padua (1903-1981), Deutsches Historisches Museum, Berlijn.

SS commandant Hanns Rauter stelt zich tweewer tegen de gevolgen van de staking. Natuurlijk zijn 'Joden en communisten' de schuldigen, Poldermuseum Waverveen.

De met nazi-sympathieën behepte schilder Conrad Hommel (1883-1971) portretteerde Hitler als een held weggelopen uit de Germaanse mythologie.

Sluit je aan bij 'Duitschland' om tegen het 'bolsjewisme' te vechten, de denkbeeldige gemeenschappelijke vijand, NIOD Amsterdam.

De extreemrechtse Nationaal-Socialistische Beweging (NSB) werkte samen met de bezetter, geheugenvannederland.nl.

Het 'bolsjewisme' en de 'waarachtige Nederlander', verbeeld door Michiel de Ruyter, moeten de lezer overhalen zich aan te sluiten bij de SS, NIOD Amsterdam.

Oproep om lid te worden van de SS, met een beroep op het geweten, NIOD Amsterdam.

Seyss-Inquart dicteerde wat de Nederlandse kranten mochten publiceren, ANP.

TIJDSLIJN 75 jaar Vrijheid

Onderstaande Tijdslijn geeft een chronologisch overzicht van belangrijke omstandigheden voorafgaande aan en gedurende de Tweede Wereldoorlog. De Tijdslijn bevat het algemene verhaal van deze oorlog vanuit het Nederlandse oogpunt. De vele lokale verhalen uit de gemeente Stichtse Vecht kunnen eenvoudig worden ingepast in dit landelijke verhaal. De gebeurtenissen tot september 1939 laten zien dat er meerdere verklaringen en aanleidingen zijn voor het ontstaan van de Tweede Wereldoorlog. Ook schetsen de gebeurtenissen een duidelijk beeld van de maatschappij in die tijd. De Tijdslijn biedt ruimte om er uw eigen verhaal uit uw dorp of stad aan toe te voegen. Zodoende wordt het verhaal van de Tweede Wereldoorlog levend gehouden opdat we blijven vertellen en herinneren.

1914 – 1918
De Eerste Wereldoorlog
Van 28 juli 1914 tot 11 november 1918 vond een oorlog plaats waaraan veel landen meededen. Het Duitse Keizerrijk, Oostenrijk-Hongarije, Frankrijk, Groot-Brittannië, Rusland en de Verenigde Staten speelden de grootste rol. Deze oorlog kennen wij in Nederland als de Eerste Wereldoorlog, maar in veel landen staat deze oorlog bekend als de Grote Oorlog. Dit omdat het een van de bloedigste oorlogen ooit is. België en Nederland waren in de Eerste Wereldoorlog neutraal. België werd echter aangevallen door het Duitse leger, dat via België naar Frankrijk wilde. Veel Belgen vluchtten naar het neutrale Nederland.

11 november 1918
Wapenstilstand
Aan het einde van 1917 brak in Rusland de revolutie uit met als gevolg dat Rusland en Duitsland nog in 1917 de wapenstilstand ondertekenden. In datzelfde jaar mengde Amerika zich ook in de strijd, waardoor de geallieerden versterking kregen. De geallieerden kregen de overhand en Duitsland verzocht in november 1918 noodgedwongen om een wapenstilstand. Een jaar later werd in Versailles bij Parijs de officiële vrede gesloten. In de vier jaar die de oorlog duurde, sneuvelde er meer dan negen miljoen soldaten.

28 juni 1919
Verdrag van Versailles
Met het Verdrag van Versailles werd de Eerste Wereldoorlog officieel beëindigd. De winnaars van de oorlog hadden met elkaar het vredesverdrag opgesteld. Duitsland had geen keuze en moest dit 'dictaat' ondertekenen. Het land kreeg alle verantwoordelijkheid voor de oorlog en moest onder andere grote bedragen betalen aan Frankrijk en België. De bedoeling van het verdrag was om van Duitsland een minder sterk land te maken.

24 oktober 1929
Wereldwijde economische crisis
In oktober 1929 stortte op Wall Street in Amerika de beurs in. Voor Duitsland betekende dit dat Amerika niet langer geld kon lenen aan Duitsland, waardoor Duitsland Frankrijk en België niet meer kon terugbetalen. In Duitsland brak, net als kort na de Eerste Wereldoorlog, opnieuw de chaos uit.

1929
1931

1931
Nationaal-Socialistische Beweging (NSB)
In de jaren 1930, toen er als gevolg van de economische crisis ook in Nederland grote werkloosheid heerste, speelde de NSB onder leiding van Anton Mussert in op de ontevredenheid onder de Nederlandse bevolking. Net zoals de NSDAP in Duitsland, beloofde ook de NSB betere tijden. Toen binnen de NSDAP in Duitsland de Jodenhaat steeds meer toenam, nam de populariteit voor de NSB in Nederland af. Echter, nadat de Duitsers in mei 1940 Nederland binnen waren gevallen, werden veel mensen gauw lid van de NSB. Deze mensen, ook wel meikevers genoemd, dachten hier onder de Duitsers hun voordeel mee te kunnen doen.

1933
Hitler aan de macht
Op 30 januari 1933 werd Hitler minister-president van Duitsland (daar heette dat rijkskanselier). Toen de toenmalige president in 1934 stierf, werd Hitler ook nog president. Hij zag zichzelf als de leider van het Aische ras, dat in de rassenideologie van de nazi's het meest ontwikkeld was en daarom zou moeten heersen over de andere 'rassen'.

1933
1936

1936
Olympische Zomerspelen in Berlijn
Tijdens de Olympische Zomerspelen in Berlijn behaalde Duitsland verreweg de meeste medailles, maar de Amerikaanse atleet Jesse Owens was de beste individuele atleet. Tot groot ongenoegen van Adolf Hitler won hij vier gouden medailles. De winst van de zwarte atleet Owens druiste namelijk in tegen het gedachtengoed van Hitler in *Mein Kampf* dat het Aische ras het beste ras ter wereld was.

30 september 1938
Conferentie van München
Adolf Hitler was er steeds meer op gebrand dat alle etnische Duitsers in één land zouden leven, ook wel *Heim ins Reich* genoemd. Alle gebieden waar Duitsers woonden, moesten volgens hem worden aangesloten bij Duitsland. In maart 1938 had Hitler Oostenrijk daarom ingelijfd bij Duitsland. Hij wilde Sudetenland, een gebied in Tsjecho-Slowakije waar veel Duitstaligen woonden, ook bij Duitsland voegen. Hij dreigde om heel Tsjecho-Slowakije te annexeren als hij Sudetenland niet kreeg. Op de conferentie van München stemden Frankrijk en Groot-Brittannië in met de inlijving van Sudetenland bij Duitsland. Beide landen dachten dat het daarbij zou blijven en zij wilden op deze manier een oorlog voorkomen. Tsjecho-Slowakije werd door zijn West-Europese bondgenoten verraden en opgeofferd aan Hitler, in de hoop dat hij daarmee tevreden zou zijn.

1938
1938

9-10 november 1938
Kristallnacht (pogrom van 1938)
Op 7 november schoot een Joodse jongen van Poolse afkomst in Parijs een Duitse diplomaat neer. Georganiseerd door de nazi's vonden in de nacht van 9 op 10 november 1938 in heel Duitsland op grote schaal gewelddadige acties tegen de Joden plaats. Het moest lijken alsof deze volkswoede spontaan was ontstaan, maar uit historisch onderzoek is gebleken dat de nazi's dit zelf hadden georganiseerd door de inzet van hun knokploegen die de straten al jarenlang terroriseerden. Overal werden synagogen in brand gestoken en ramen van huizen en winkels van Joodse mensen kapot gegooid. Ook kwamen honderd mensen om het leven en raakten tienduizenden Joden hun huis kwijt. Door de nazi's werden de Joden hier zelf voor verantwoordelijk gehouden, het was immers een Joodse jongen die een Duitse diplomaat had doodgeschoten.

1 september 1939
Het begin van de Tweede Wereldoorlog
Hitler had een verdrag met Jozef Stalin gesloten, de leider van de Sovjet-Unie. Stalin was net als Hitler een dictator, die alle protesten op zijn regering met geweld de kop indrukte. Beide landen spraken in het geheim af dat ze elkaar niet zouden aanvallen. Met het Molotov-Ribbentroppact voorkwam Hitler dat hij op twee fronten oorlog zou moeten voeren. Een week na de ondertekening van dit verdrag, viel Duitsland op 1 september 1939 Polen binnen. Groot-Brittannië en Frankrijk hadden Polen al in maart beloofd het land te hulp te komen zodra Duitsland binnen zou vallen. Dit omdat Hitler zich niet aan de afspraken van het Verdrag van München had gehouden. Hij had namelijk niet enkel Sudetenland, maar heel Tsjecho-Slowakije bezet. Twee dagen nadat Duitsland Polen was binnengevallen, verklaarden Groot-Brittannië en Frankrijk Duitsland de oorlog. De Tweede Wereldoorlog was begonnen.

1939 1942 1940

10 mei 1940
Oorlog in Nederland
In de vroege ochtend van 10 mei viel het Duitse leger Nederland binnen. De Duitsers vielen Nederland binnen via de lucht, over het spoor en via de wegen met tanks. Als gevolg van de bezuinigingen in de jaren 1930 was het Nederlandse leger in meerdere opzichten slecht uitgerust. Toch wist het Nederlandse leger de eerste dagen op verschillende plekken de Duitsers tegen te houden. Het allesverwoestende bombardement op Rotterdam zorgde echter voor een vrijwel onmiddellijke overgave van alle Nederlandse strijdkrachten, met uitzondering van die in Zeeland. Op 15 mei werd de capitulatie van Nederland getekend. Koningin Wilhelmina en alle ministers waren nog voor de capitulatie naar Engeland gevlucht.

Februaristaking
In het weekend van 22 en 23 februari 1941 hadden de Duitsers in de Amsterdamse Jodenbuurt meer dan vierhonderd Joodse mannen op gewelddadige wijze opgepakt. Er werd een manifest opgesteld waarin werd opgeroepen om te staken, om zo te protesteren tegen de Duitse Jodenvervolging. De staking begon op 25 februari in Amsterdam en breidde zich uit naar enkele omliggende steden. De Duitsers traden hard op en de stakers werden met geweld uit elkaar gedreven. De Februaristaking was het enige massale protest in Nederland tegen de Jodenvervolging.

Verzet
Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren er overal in Europa mensen en groepen die zich verzetten tegen de Duitse bezetter. Ook in Nederland was er al vanaf het begin verzet, al betrof dit een heel klein deel van de bevolking. Er was sprake van klein verzet, zoals het luisteren naar Radio Oranje, het drukken van illegale verzetskranten en het vervalsen van persoonsbewijzen. Ook waren er mensen die de wapens opnamen en aanslagen pleegden op Duitsers of collaborateurs, of sabotage-acties uitvoerden. Dit verzet nam geleidelijk steeds fellere vormen aan, als reactie op het steeds hardere optreden van de Duitsers. De Duitsers reageerden erg heftig op de april-mei spoorwegstakingen van 1943, wat het gewapende verzet in Nederland aanwakkerde. Ook begonnen de Duitsers in onder andere de Sovjet-Unie terrein te verliezen, hetgeen eveneens bijdroeg aan een toename van het verzet. Op 5 september 1944 werden de Binnenlandse Strijdkrachten opgericht, waarbinnen de Nederlandse verzetsgroepen werden samengevoegd.

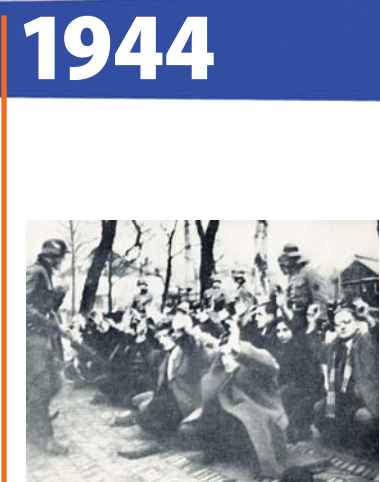

1942 1942

20 januari 1942
De start van de Endlösung
Op 20 januari 1942 werd op de Wannsee-conferentie een plan opgesteld voor 'de definitieve oplossing van het Jodenvraagstuk'. Het plan was om de Joden eerst naar getto's over te brengen en om ze van daaruit naar het oosten te transporten. Het woord uitroeien werd niet gebruikt, in plaats daarvan werd het woord evacueren toegepast. Vervolgens werd besproken hoe dit het meest effectief kon worden aangepakt. Eind september 1943 was volgens de nazi's het Joodse vraagstuk in Nederland opgelost. Meer dan honderdduizend Joden waren naar vernietigingskampen gestuurd. Toch waren er ook heel veel Joden die nog ondergedoken zaten.

Maart 1942
Nederlands-Indië
Nederlands-Indië (het huidige Indonesië) was een kolonie van Nederland waar onder andere specerijen, koffie, rubber en olie vandaan kwamen. Daar waren de Japanners ook erg in geïnteresseerd. De Japanners stonden aan de kant van Duitsland en aangezien Nederland als geallieerd land onder de Duitse bezetting zuchtte, viel Japan de Nederlandse vloot voor de kust van Nederlands-Indië aan. De Japanse strijdmacht was veel groter dan het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (KNIL). Het eiland Java viel in handen van de Japanners, die aanvankelijk als bevrijders werden begroet. Binnen enkele weken was de gehele archipel bezet. Geleidelijk aan stelden de Japanners zich steeds harder op. Naar Duits voorbeeld werden er concentratiekampen gebouwd voor de Europese bevolking en moesten miljoenen Indonesiërs en ook krijgsgevangenen dwangarbeid verrichten.

Februari 1944
Razzia's
Hoewel een deel van Europa en ook het zuiden van Nederland al bevrijd was, gingen de Duitsers onvermoeibaar door met het uitroeien van wat zij als 'ontermensen' beschouwden. Naast de Joden werden ook onder meer Roma, Sinti, homoseksuelen en mensen met een verstandelijke beperking opgepakt en afgevoerd. Bij een razzia maakte de overheid een grootschalige klopjacht op een bepaalde groep mensen. Zo werd in oktober 1944 in Putten een razzia gehouden, als vergeldingsactie op een aanslag, waarbij het grootste deel van de mannelijke bevolking werd afgevoerd naar concentratiekampen. Razzia's vonden overigens al vanaf het begin van de bezetting plaats.

6 juni 1944
D-Day
D-Day, ook wel bekend als het begin van Operatie Overlord. Op 6 juni 1944 kwamen Amerikaanse, Canadese en Britse soldaten aan in Normandië, aan de Franse kust. Na lang aandringen van Stalin was er op het Europese continent dan eindelijk een tweede front geopend, aangezien de Russen al enige tijd in het Oosten aan het vechten waren. De bevrijding van het Europese continent was in gang gezet! De opmars van de geallieerden verliep goed en die berichten bereikten ook Nederland. De geruchten werden behoorlijk aangedikt, waardoor mensen ervan overtuigd waren dat de bevrijding aanstonds was. Op 5 september, later Dolle Dinsdag genoemd, verkeerden grote delen van het land in feestelijke stemming, hingen er overal Nederlandse vlaggen en sloegen NSB'ers op de vlucht. In werkelijkheid hadden de geallieerden de Nederlandse grens nog niet eens bereikt. De algehele bevrijding zou nog meer dan een half jaar op zich laten wachten, omdat Operatie Market Garden uitdraaide op een mislukking. Deze operatie was een geallieerd offensief met als doel om via Nederland op te rukken naar Duitsland. Naast dat de Duitse weerstand ernstig werd onderschat, was ook de gebrekkige voorbereiding een van de redenen waarom de operatie uiteindelijk op een mislukking uitliep. De geallieerden kregen het niet voor elkaar om de brug bij Arnhem te behouden.

1944 1944

Winter 1944/1945
Hongerwinter
Als reactie op de spoorwegstaking blokkeerden de Duitsers enkele weken de voedseltoevoer naar het westen van Nederland. Dit zorgde ervoor dat er sprake was van een groot voedseltekort in het westen van Nederland. Tijdens de winter van 1944/1945 overleden veel mensen door honger. Er werden verschillende initiatieven opgezet om de honger te bestrijden. Vanuit het platteland werden bijvoorbeeld suikerbieten aangevoerd om het aardappeltekort te bestrijden. Ook stuurde men veel stadskinderen naar het platteland om daar aan te sterken.

1945
Capitulatie en bevrijding
In maart 1945 zette koningin Wilhelmina bij een bezoek aan de provincie Zeeland voor het eerst sinds mei 1940 voet op Nederlandse bodem. Na de bevrijding in mei 1945 keerde zij definitief terug naar Nederland. Op 4 mei 1945 capituleerde Duitsland voor Noordwest-Europa, waar Nederland ook onder viel. De overgave door de Duitsers werd een dag later getekend in hotel De Wereld in Wageningen. De algehele Duitse capitulatie vond plaats op 8 mei. In deze periode waren er veel onduidelijkheden, waardoor er bijvoorbeeld in Nederland op 5 mei veel slachtoffers zijn gevallen. Die dag hebben er op verschillende plekken in het land vuurgevechten plaatsgevonden tussen leden van de Binnenlandse Strijdkrachten en Duitse soldaten, waarbij veel leden van het verzet zijn omgekomen. Japan had zich echter nog niet overgegeven. Op 6 en 9 augustus gooide de Verenigde Staten atoombommen op Hiroshima en Nagasaki. Op 15 augustus gaf Japan zich over en met de Japanse capitulatie was de Tweede Wereldoorlog ten einde.

1945 1945

1945-
Na 1945
Wederopbouw
Al tijdens de oorlog waren er ideeën over een permanent bondgenootschap, waarbij de belangrijkste doelen waren om de vrede te bewaren en om op meerdere vlakken samen te werken. In oktober 1945 werd dan ook de Verenigde Naties opgericht. Met de periode van wederopbouw, wordt de periode tot circa 1960 bedoeld waarin Nederland herstelde van de schade die de Tweede Wereldoorlog had aangebracht. Nederland werd hierbij geholpen door de Verenigde Staten, door middel van de Marshallhulp. Dit was een soort ontwikkelingshulp voor landen die tijdens de Tweede Wereldoorlog ernstig hadden geleden. Kort na de capitulatie van Japan was namelijk de Republiek Indonesië uitgeroepen. Nederland erkende de Republiek Indonesië niet als een onafhankelijke staat. Er volgde een onafhankelijkheidsoorlog van vier jaar, tot Nederland op 27 december 1949 de soevereiniteit overdroeg aan de Verenigde Staten van Indonesië. Onder druk van de Amerikanen deed Nederland afstand van haar vroegere kolonie, omdat anders de Marshallhulp zou worden stopgezet.

Bevrijdingsfeesten

De Historische Kring Breukelen heeft in het verleden regelmatig verslag gedaan van de wederwaardigheden die zich in oorlogstijd in Breukelen afspeelden en van de bevrijding door de geallieerden in 1945. Hieronder treft u een bloemlezing aan uit jaargang 15, nummer 2 - mei 2000, met foto's naar aanleiding van de plaatselijke bevrijdingsfeesten. Dat de bevrijders hartelijk werden ontvangen is algemeen bekend. Veel jongelui lieten zich met een of meer Canadese soldaten fotograferen.

Bevrijdingsfeesten

De eerste Koninginnedag in bevrijd Nederland was 31 augustus 1945. In Breukelen werd die gecombineerd met het eerste georganiseerde bevrijdingsfeest. Op 6 september was er een optocht voor de schoolkinderen en een feest met clowns en een poppentheater in het park van Gunterstein. Om twee uur 's middags volgde een 'Grote Historische Bevrijdingsoptocht met plm. 250 medewerkers', die enkele bevrijdingen uit het verleden uitbeeldden. Op vrijdag 7 september was er een grote allegorische optocht, die om 9.30 uur van Gunterstein vertrok.

De Bevrijdingsbank

De Breukelse bevrijdingsbank, bedoeld als symbool voor de herkegen nationale vrijheid, stond oorspronkelijk op de hoek van de Herenstraat en de Straatweg. In 1995 kreeg hij uiteindelijk een plaats in het Tinus de Witplantsoen bij de Dannesluis. De bank was een geschenk van de burgerij aan de Gemeente Breukelen-Nijenrode.

Een werkploeg van Duitse krijgsgevangenen staat opgesteld voor de zaal van Het State Wapen. Op de voorgrond staan twee Canadese bewakers en zes leden van de Binnenlandse Strijdkrachten te Breukelen; v.l.n.r. Harm Scherpenzeel, Cor de Bruin, een Canadees, Piet Kroon (commandant BS), een Canadees, Gert de Kruyf, Bertus Greefhorst en Jaap de Kruyf. 1945
Foto-archief Historische Kring Breukelen.

Allegorische optocht in 1945 bij vertrek van de Laan van Gunterstein. Een met dennengroen versierde wagen, met in de kinderbox 'de Dionnevijfling' en drie verzorgsters. De voerman is Klaas Folkerts van de boerderij Oudaen. De verpleegsters zijn: links Henny Burggraaf-Folkerts, midden met verpleegstersuniform Siet Folkerts-Zuidam (?) en rechts met po Hilly Smink-Folkerts. De vijf mannen met babyhoedjes zijn: links staande Johannes Folkerts; ervoor zittend Henk Vervat (?), met open mond Auke Folkerts; zittend rechts van de verpleegster Wim Smink en Adri Labeur. Foto uit de collectie van wijlen de heer W.C. Smink.

Groep jongelui uit Breukelen met twee Canadezen op de Straatweg voor Nijenrode. V.l.n.r. Jan Masmeijer, Tinie Vis, Jan Vermeulen, onbekende soldaat, Yde Hoornstra, Trees Achterberg, Joop Determan, onbekende soldaat, Cor Heus, Jan Hendriks en Sien van Weelie. Foto uit de collectie van wijlen de heer W.C. Smink.

Leden van de BS te Breukelen bij de aanlegplaats van Boom en Bosch in 1945. Staande v.l.n.r. Hans Hetebrij, Cor de Bruin, Jan Mathijssse (evacu ), Kees Vervat, Jan van Schaik, Kees Bijlenga, Wim Smink, Jan Barneveld, Herman Bijlenga, Jan Schalkx, Cor Brouwer, Jos de Jonge (onderduiker), Wim Pfeiffer en Harm Scherpenzeel. Geknielt v.l.n.r. Gert Smink, Leo Oranje, Auke Folkerts, Atse Blei, Joop Kolleman, Adriaan de Ruiter, Auke Folkerts, Piet Barneveld en Johannes Folkerts. Foto-archief Historische Kring Breukelen.

Onbekende vrouw en drie mannen in vijandelijk uniform. Waarschijnlijk leden van de BS die zich na de bevrijding hebben laten vereeuwigen in de uniformen waarin zij verzetswerk hebben verricht. Kent u hen? Foto uit de collectie van wijlen de heer W.C. Smink.

Politie motor G 56046 met een onbekende BS-er en een koerierster op de Straatweg bij de Middenstandsbank van destijds, meldingspost van de Centrale Inlichtingen Dienst der Binnenlandse Strijdkrachten. De Breukelse jongens achter het zijspan zijn waarschijnlijk Jantje Schippers en Dirk Romein; op het trottoir staan Jan in het Veld (?), Willem Nagtegaal (met bril) en Wim Bijlenga. Foto uit de collectie van wijlen de heer W.C. Smink.

Historische optocht bij het vertrek van kasteel Nijenrode: Adri Labeur en Wim Smink als ruiters uit groep 2. Foto uit de collectie van wijlen de heer W.C. Smink.

Jan Simonis en Hans van Bemmelen

De laatste maanden voor de bevrijding probeerden de burgers van Maarssen en Maarsseveen en de vele evacués en onderduikers de hongersnood te overleven, terwijl de Duitse repressie alsmaar toenam. Op de avond van 4 mei werd de capitulatie aangekondigd, maar pas op 9 mei zouden de 'echte' Canadese bevrijdingstroepen hier arriveren. De bevrijding kwam met vreugde en verdriet, want op de dag van de intocht werden ook de dode verzetsstrijders begraven.

Honger en repressie

Na de luchtlandingen van de geallieerden bij Arnhem in september 1944 zochten grote stromen vluchtelingen een veilig heenkomen. Zij kwamen ook naar de gemeenten Maarssen en Maarsseveen. In Maarssen was het aantal evacués eind 1944 opgelopen tot 1055 en in Maarsseveen tot 608. Op een inwoneraantal van 1661 was dat voor Maarsseveen een groei van 36,6 %, terwijl Maarssen met 4489 inwoners 23,5 % groeide.

Het dorp Maarssen kort na de oorlog.

Toen kwam de strenge winter van 1944/1945, terwijl de aanvoer van voedsel vanuit de noordelijke provincies door de spoorwegstaking onmogelijk was geworden. "Burgers, evacués en onderduikers; allen probeerden met alle middelen te overleven. Honger en winter overheersten het volkomen ontwrichte leven." Niet alleen de kwantiteit van de op bon verstrekte levensmiddelen, maar ook de voedingswaarde per portie was absoluut onvoldoende, niet meer dan 1/3 van de hoeveelheid die een mens dagelijks nodig heeft.

Het leidde er o.a. toe dat ernstig verzwakte kinderen uit Maarssen, kinderen die minder dan 30 kilo wogen, in vrachtwagens van de lokale firma's Van Elst en Van Heezik geëvacueerd werden naar Friesland. Voor de Centrale Keuken (dat is de gaarkeuken) bij de Zuilense Olieraffinaderij stonden lange rijen hongeren. R.C. Zwaardemaker, directeur van de gelijknamige fabriek, had deze keuken opgezet en mogelijk gemaakt, ook in andere plaatsen in de Vechtstreek, door met een lening van f 5000,- uit eigen zak de benodigde grondstoffen voor de Gaarkeuken aan te kopen. Vele mensen uit de Vechtstreek gingen ook op hongertocht. De hongersnood zou begin mei 1945 leiden tot voedseldroppings in West-Nederland door de geallieerden.

De druk op de lokale bevolking nam toe door de maatregelen die de Duitsers namen ter verdediging van het Westen van Nederland tegen de oprukkende geallieerden. Het in werking stellen van de Hollandse Waterlinie

in het najaar van 1944 was een onderdeel van deze maatregelen. In april 1945 gebeurde dit in de omgeving van Maarssen. De dijk langs de Nieuweweg werd opgeblazen door de Duitsers waardoor de Bethunepolder onder water kwam te staan. Ook de tuinbouwgebieden rond de Herenweg en de Gageldijk kwamen onder water te staan. De voorbereiding op de verwachte geallieerde aanval leidde tot verhoogde Duitse troepenconcentraties in het Westen. In Maarssen was het aantal bezetters in april 1945 opgelopen tot 750 man. Daaronder 300 man van de 'Organisation Todt' (OT) belast met de opbouw van de verdedigingswerken. Hoofkwartier werd de villa West Hill langs de Parkweg (nu afgebroken). De bevolking werd door de OT gedwongen aan de opbouw van de verdedigingswerken mee te werken. Er moest van alles gegraven worden, o.a. langs de Amsterdamse Straatweg, de Vecht en het Amsterdam-Rijnkanaal: schuttersputjes, veldversterkingen, loopgraven, et cetera. Lokaal

ondernemer Toon Reith schreef het volgende over deze gedwongen arbeidsinzet in het dagboekje dat hij in die oorlogsdagen van 1945 bijhield.

"Woensdag 18 april: (...) 's Morgens begint het al met vordering van arbeidskrachten voor allerlei werk en vrouwelijke krachten voor koken, schoonmaken enzovoort. Methode: oppakken van de straat. 's Middags verschijnen aanplakbiljetten, 400 man moeten zich melden voor graafwerk. Schone beloften enerzijds, bij niet aanmelding scherpe represailles anderzijds. Intusschen wordt beweerd dat de Canadezen al gevorderd zijn tot Zeist. Als ze opschieten hoeven we de represailles niet meer te vrezen."

Op donderdag 19 april schrijft Reith: *"Vanmorgen zijn naar schatting 50 opgepakte mannen aan 't werk gezet. Er waren géén of vrijwel geen vrijwillige meldingen. Wat voor maatregelen zullen volgen? Er heerst een intens zenuwachtige spanning. Er komen steeds meer soldaten binnen uit de richting Amersfoort. Overal wordt ingekwartierd."*

Zwaaiend naar de vliegtuigen die voedsel gaan 'droppen': familie Floor en familie Rietkerk (evacués) op het bruggetje bij de boerderij 'Ora et Labora' aan de Maarssenbroeksedijk. Daarachter lag de boerderij van Verdam.

Burgemeester Jacob werd ook wel koning Carbid genoemd. Dat slaat op het verhaal dat de burgemeester uit de noodvoorraad carbid, opgeslagen in de raadszaal, het nodige zou hebben gestolen en geruild tegen drank met de Duitsers. Carbid fungeerde als vervangende energiebron, m.n. voor verlichtingsdoeleinden.

De Duitsers namen geen genoegen met het gering aantal aanmeldingen en voerden de repressie op. Vooraanstaande Maarssenaars werden nu gegijzeld, waaronder een aantal fabrieksdirecteuren zoals Kuiken van Twijnstra en Sillevis van de zeepfabriek. Zij moesten ervoor zorgen dat hun personeel zich zou aanmelden voor de werkzaamheden. Op 22 april opnieuw gijzelingen: “De doctoren Hoekstra en Vrijdag, de heeren J. van Voorst van Beest, Faber, Maas. ’s Morgens ongeveer half 6 allen uit bed gelicht. Later ook mevr. Vader, later afgelost door dhr. Vader zelf. Dhr. Bosscher blijft ondergedoken met de personeelslijst van de verzinkerij. In de namiddag werd zijn vrouw met baby van 3 maanden gearresteerd.”

ZEER BELANGRIJKE BEKENDMAKING!!

Aan mijn oproep voor aanmelding van arbeidskrachten, ten behoeve van de Duitse Weermacht, is zeer slecht gevolg gegeven. De betreffende Duitse Instanties hebben mij dan ook doen weten, dat de volgende maatregelen genomen zijn:

Alle levensmiddelenbedrijven alsmede de Centrale Keuken zijn vanaf hedenmorgen gesloten.

Zoodra zich minstens 600 arbeidskrachten ter beschikking hebben gesteld, zullen die bedrijven weder geopend worden.

Aanmelding moet geschieden aan:
HUIZE WESTHILL, PARKWEG 51 TE MAARSSEN.

Indien vóór 1 uur hedenmiddag, Maandag 23 April, deze arbeiders zich niet gemeld hebben, worden de vrouwen voor verdedigingswerken te werk gesteld.

Mannen en jongelingen, wilt gij voorkómen, dat Uwe gezinsleden, vrouwen en kinderen door Uw toedoen mede de dupe worden van deze maatregelen, meldt U dan terstond!

In ons aller belang doe ik een laatste dringend beroep op alle inwoners en inwonsters van mijne Gemeenten om in deze ten volle medewerking te verleenen.

MAARSSEN-MAARSSEVEEN, 23 April 1945.

De Burgemeester,
G. JACOB.

AFSCHEUREN OF VERWIJDEREN VAN DIT BILJET, WORDT STRENG BESTRAFT.

Op maandag 23 april volgt een nieuw ultimatum ondertekend door NSB-burgemeester Jacob van de gemeenten Maarssen en Maarsseveen. Toon Reith in zijn dagboek: “Indien zich vóór 1 uur niet 600 mannen aangemeld hebben voor graafwerk zullen de vrouwen gehaald worden. Onmiddellijk ingaand zijn alle levensmiddelenzaken en de Centrale Keuken gesloten. Géén arbeiders, dan maar geen eten. Met spanning wordt 1 uur afgewacht. Er blijken zich dan 620 man gemeld te hebben. Zaken en Keuken weer open”.

Bevrijding
Aan de vooravond van de bevrijding, 1 mei 1945, was de troepenconcentratie hier op haar hoogtepunt. De totale bezettingsmacht bestond nu uit 930 man. Tot daadwerkelijk oorlogsgeweld kwam het echter niet. Op de avond van 4 mei meldde de radio dat generaal Blaskowitz de capitulatie van de Duitse troepen in Nederland had ondertekend. Op zaterdagmorgen 5 mei om 8 uur zouden de Duitse troepen de wapens moeten neerleggen. Het ooggetuigenverslag van Reith over de reactie van de inwoners van Maarssen op dit bericht:

Ultimatum aan de bevolking ondertekend door NSB-burgemeester Jacob op 23 april 1945.

Een van de vele ondergelopen boerderijen in de Bethunepolder.

“Het groote, lang verwachte nieuws om 9 uur per radio medegedeeld. Al direct daarna groote drukte op straat, overal groepen mensen. Ook de Wehrmacht is buiten. Alles in opgewonden blijde stemming. De jeugd is ruim vertegenwoordigd en doet een uitgelaten rondedans op de Breedstraat. Er worden zelfs enkele moffen in de kring genomen, van je hela hola houdt er de moed maar in, en als de moed eruit is pomp ’m d’r weer in! De vreugde duurt tot 10 uur, dan worden de straten, door de Wehrmacht, rustig ont-ruimd.”

De berichtgeving over de capitulatie was voor het lokale verzet aanleiding om diezelfde avond van 4 mei in het geheim bijeen te komen. Wat er die avond besproken werd, wordt beschreven door K. Jurgens, lid van de lokale afdeling van de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) in een brief uit 1989. “De 4e mei 1945 ’s avonds kregen we de boodschap dat “de kern” met spoed bijeen moest komen in het huis van Busse (“Meester”) voor een belangrijke bespreking. (Busse was de leider van de BS in Maarssen e.o. Zijn schuilnaam was ‘Schoolmeester’. Hij verving als zodanig Ab Degen, die had moeten onderduiken). Aldaar hoorden we dat de langverwachte capitulatie een feit was geworden en ondertekend was door generaal Blaskowitz en Doenitz. Daardoor was er een directe noodzaak om de macht over te nemen, totdat de geallieerden kwamen. Gepland was om op 5 mei, ’s morgens om 8 uur, alle secties van de BS aan te laten treden met de opdracht op te marcheren naar het gemeentehuis in Maarssen. Indien er voor 8 uur geen tegenbevel kwam dan moest dit, hoe dan ook, uitgevoerd worden. Bij deze gelegenheid werd er nog met nadruk op gewezen dat ook wij onder krijgstuicht stonden en bevelen dus onvoorwaardelijk uitgevoerd moesten worden.”

'Fatale misverstanden'

Op de ochtend van 5 mei trokken de verschillende groepen van de BS naar de afgesproken verzamelplaats(en), waarbij het echter

volledig onverwachts tot confrontaties kwam met de Duitse bezettingstroepen. Wederzijds bestonden er fatale misverstanden omtrent elkaars bedoelingen. De Duitsers voelden zich bij de plotselinge confrontatie met volledig bewapende mannen van de BS bedreigd, terwijl de mannen van de BS er vanuit gingen dat de Duitsers volledig op de hoogte waren van de situatie en zich daarom van gevechtshandelingen zouden onthouden. Jurgens beschrijft in het vervolg van zijn boven aangehaalde brief wat er gebeurde met de groep van de BS uit Maarssenbroek waarover hij de leiding had: “Er was ons gezegd dat de Duitsers volledig op de hoogte waren van de capitulatie en we zouden dus zonder bezwaar de hoge brug kunnen passeren zonder gevechtshandelingen. Daar er geen tegenbericht kwam, stonden we klokslag 8 uur op straat en gingen op weg naar de hoge brug, zwaar bewapend inclusief Bazooka. Krijgsplan was er niet daar we aangenomen hadden dat we ongestoord naar het gemeentehuis konden marcheren. Bij de brug gekomen zagen we wel wat Duitsers, maar we liepen gewoon door, aannemende dat ook de Duitsers blij waren dat de oorlog voorbij was. Achteraf berustte alles op een naïef optimisme, de Duitsers waren nog niet zover en openden het vuur op het moment dat we praktisch op de brug waren. (...) De chaos en paniek zijn echter met geen pen te beschrijven, (...) Eenmaal terug op de Verlengde Stationsweg zijn we verspreid gevlucht door de polders, terwijl de Amerikaanse vliegtuigen voedseldroppings uitvoerden boven Utrecht, het was immers “vrede”! (...). “Het was Bevrijdingsdag, maar nooit heb ik me zo ongelukkig gevoeld. Verantwoordelijk hiervoor is niemand, achteraf is het altijd makkelijk te oordelen, de oorlog zit vol met dit soort dingen, het enige mooie wat hieruit overblijft was de bereidheid om zo nodig te sterven voor de vrijheid en helaas zijn dit meestal de besten, maar het blijft heel erg verschrikkelijk om na ruim 1800 dagen van oorlog op de laatste dag te sterven als

je nog maar net 20 jaar bent. Veel meer kan ik en wil ik er niet over schrijven, het blijft een zwarte dag in m’n leven.” Ook bij andere groepen van de BS kwam het die ochtend van 5 mei tot gevechten met de Duitsers, o.a. bij fort Maarsseveen en bij de Vecht op de hoogte van de Machinekade. Bij deze confrontaties op de dag van de bevrijding vielen zes doden: Willem de Kruijff bij de Hoge Brug, hij werd 23 jaar, Jacob van den Bosch 23 jaar, verdronk bij fort Maarsseveen, evenals Bertus Heus, 20 jaar oud, die pas na acht dagen gevonden werd, Willem van der Kooij kwam om bij het Vechtincident, hij werd 24 jaar, ook de gebroeders Alexander en Paulus Lindhout, resp. 23 en 25 jaar oud, in Maarssen als evacués, verdronken in de Vecht op hun vlucht voor de Duitsers. Op die dag overleed ook als zevende slachtoffer, Willy Henrica Hems, zij werkte op het gemeentehuis en was koerierster voor het verzet. Zij werd getroffen door een verwaalde kogel afkomstig van de gevechtshandelingen bij de Hoge Brug. De eerste twee dagen van de bevrijding waren verwarrende dagen. Er waren alsmear geruchten dat de Canadezen eraan kwamen, maar dat bleek telkens weer niet het geval. De Duitsers liepen nog gewapend rond en waren in feite nog steeds aan de macht. Dat blijkt ook uit de dagboek aantekeningen van Reith over zaterdag 5 mei: “Het belooft een feestdag te worden. Veel volk op straat in vrolijke stemming. Vlaggen beginnen hier en daar te komen. Plotseling in de loop van de morgen vallen er schoten. Er wordt gevochten op de hoge brug, later ook op ’t Zandpad bij Heuveloord en bij het fort Heerenweg. Het ondergrondse leger is in strijd met de Duitsers gewikkeld, vooral met de Todt’ers. Er vallen slachtoffers door schoten en verdrinking. (...) Vlaggen verdwijnen weer, stemming daalt. Duitsers zijn agressiever. ’s Middags breekt toch de vreugde weer door. Gevechten zijn afgelopen. Het hele dorp komt nu in feesttooi, een ongekend gezicht na zoveel

Het binnentrekken van de Canadezen over de kale Straatweg, omdat alle bomen in de oorlog waren omgehakt.

Bevrijders op de Kerkweg in militaire vrachtwagen achterop voorzien van het witte logo van de Polar Bears.

jaren. Achter in den middag passeeren enkele groepen van het ondergrondse leger door het dorp, handen omhoog, gearresteerd door de Duitsers. Opnieuw wordt de stemming bedorven. Iedereen is gedrukt. De straten worden langzaam leger. De aardigheid is er af. Spertijd blijft gehandhaafd op 9 uur, moffen zijn nog de baas; er zijn nog geen Canadezen.”

Op 6 mei nog steeds geen geallieerden, maar dan op 7 mei: “De dag begint weer met feestelijke drukte den geheelen morgen. Alles trekt naar de Straatweg waar de Tommies verwacht worden. Inderdaad verschijnen tegen den middag de eerste Canadeesche wagens op doortocht richting

De Duitse soldaten leveren op het terrein van 'Verzinkerij Bammens' hun wapens in onder toezicht oog van de bevrijders.

Amsterdam. Groot enthousiasme, wagens zitten direct vol jongens en meisjes. Ze moeten echter direct weer verder. Om 12 uur moeten de straten ontruimd worden, omdat gevechten gevreesd worden met resteerende Duitse groepen. Er gebeurt gelukkig niets en 's middags vertoonen de straten weer hetzelfde drukke vrolijke aspect. Andere wagens om gemeentehuis, burgemeester Van Haselen terug. 's Avonds begint de ondergrondse aan te treden; verschillende groepen trekken uit om de uitgangen van het dorp af te zetten. De jacht op de NSB'ers gaat beginnen. Om 9 uur worden de straten ontruimd en begint het afhalen.”

Op dinsdag 8 mei begint de afrekening: “Grote voorstelling in het dorp. NSB'ers (alléén enkele van de ergste) moeten met een bakfiets door het dorp lopen en vracht vervoeren. Daarna afwisselend

twee van de heeren erop en één duwen of trekken. Grote hilariteit en 'n stoet van uitgelaten jeugd erachter, zingend Oranje boven. (...) Nu begint ook het ophalen van de moffenmeiden, (...) Dan wordt dit werk plotseling gestaakt en alle meiden weer losgelaten. In de Jeugdkerk staan de vijf oorlogsslachtoffers opgebaard. Er is gelegenheid tot defileren. Ondergronders betrekken de erewacht. 's Avonds geïmproviseerde kinderoptocht met Frans van Luin en zijn harmonica in een bandje voorop. Het Parool verschijnt voor het eerst als dagblad gedrukt, in groot formaat. Spertijd verlaat tot 10 uur.”

Dagen later zou ook de NSB-burgemeester van Maarssen en Maarsseveen, G. Jacob, in Amsterdam gearresteerd worden. Hij werd op een rondtocht door het dorp aan het publiek getoond met een bord om zijn nek waarop o.a. stond “Kameraad Houzee. Leege Kop. Burgemeester Jacob”. Zijn voorganger burgemeester Van Haselen, die in 1944 met zijn gezin was ondergedoken, was, zoals Reith noteerde in zijn dagboek, op de avond van 7 mei weer in Maarssen teruggekeerd. Het kaalknippen van de 'moffenmeiden' vond alsnog plaats. Hoe uitgelaten de bevolking in die dagen was, blijkt uit het feit dat de Commandant van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten de bevolking van Maarssen in een aankondiging van de begrafenisplechtigheden dringend verzocht om zich tot na de begrafenisplechtigheden van 9 mei te onthouden van vreugdebetoon bij de kerk. Op diezelfde negende mei trokken ook de 'echte' bevrijders het dorp binnen, want de Canadese groep soldaten die eerder op 6 mei gearriveerd was, was slechts een kleine verkenningsseenheid op doortocht naar Amsterdam. De bevrijders en de terugkerende begrafenisgangers ontmoetten elkaar op de Straatweg. Het was de Canadese 49e divisie infanterie, de zogenoemde Polar Bears. Zij betrokken de villa's die eerder door de Duitsers waren bezet en vele anderen werden bij burgers

Ontwapende Duitse soldaten op de Straatweg op weg naar de verzamelplaats Nyenrode.

ingekwartierd. We citeren ter afsluiting nog één maal het unieke dagboekje van Reith: “Vrijdag 11 mei. Celebrating - day. 's Morgens de eerste uitdeling van de voedselpakketten, 5 uur 's morgens in de rij, 6 uur begin aflevering, ontzettende massa mensen. Organisatie ditmaal zeer goed, vlotte afwerking. We krijgen (gratis!) 500 gr. biscuit, 300 gr. corned beef, 300 gr. aard. puré poeder, 400 gr. zuiver wittebrood en ½ reep chocolade per persoon. Ongekende weelde dat alles. Om 9 uur muziek vanuit de kerktoren door Maarssens fanfare, 10 uur optocht van de schoolgaande kinderen, ook met muziek. Fleurig toneel als vanouds. 11 uur, er worden weer moffenmeiden gepakt, 11.30 er wordt kaalgeknippt op de Breedstraat. (...) 's Avonds muziek van “Lincoln band” op gymnastiekterrein. Een groot publiek in vrolijke stemming vermaakt zich op keurige beschaafde wijze. (...) Er wordt druk

gedanst. Na afloop een verrassing: er wordt vuurwerk afgestoken. Ook weer iets ongehoords. De kinderen kijken hun ogen uit op alles, ze genieten enorm. Spertijd nu 11 uur.”

Op zaterdag 12 mei noteerde Toon Reith in zijn dagboek “Vandaag voor het eerst weer eens 'gewerkt' na de vreugderoes.” In deze zelfde dagen werden de Duitsers ontwapend en afgevoerd naar Nyenrode. En Maarssen vierde feest en bleef feesten tot langzamerhand het 'normale' dagelijkse leven weer op gang kwam. De herstelde democratie begon 'voorzichtig' op 19 oktober 1945 weer te functioneren met de formering van een tijdelijke gemeenteraad door een Kiescollege van vertrouwenspersonen, voornamelijk ex-leden van de Binnenlandse Strijdkrachten uit Maarssen. In juli 1946 zouden er weer normale verkiezingen worden gehouden.

Gestorven in de strijd voor de vrijheid

En hoe een jonge nabestaande het leven weer oppakt na de bevrijding

Rob Franse

Daar stond ze, pas 21 jaar oud, bij het graf van haar held en verloofde Willem van der Kooij. Wim had 5 mei 1945 niet overleefd en was in het harnas gestorven. Emoties kwamen en gingen terwijl de saluutschoten van de mannen van de Binnenlandse Strijdkrachten wegstierven. Wim werd door zijn strijdmakkers met militaire eer begraven op de oude begraafplaats in Maarssen. Terechte eerbied voor een heldhaftig verzetsstrijder waarvan zij nooit zou weten wat hij precies allemaal gedaan had. Wim hield uit veiligheidsoverwegingen zijn mond altijd dicht zodat ieders veiligheid maximaal gewaarborgd zou zijn. Ze wist zelfs niet hoe hij gestorven was en wat zijn laatste woorden waren.

Wat was er in die amper twee jaar veel gebeurd. En wat hadden ze veel plannen. Ze wilden trouwen - op 15 juli 1944 hadden ze zich verloofd - en samen werken aan het wederopbouwen van Neder-

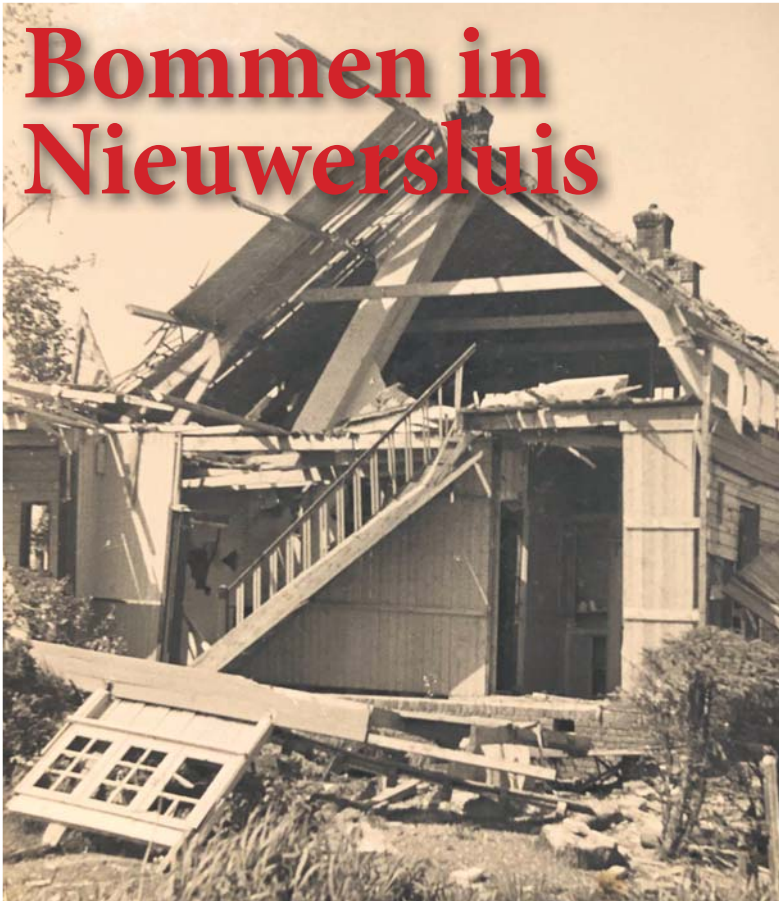
land. Plannen die Wim nooit meer ten uitvoer zou kunnen brengen. Plannen die voor haar ook even niet meer belangrijk waren. Plannen die verdwenen onder het verdriet en onder de zorgen. Zorgen over haar broers, van wie de ene vermoedelijk in Duitsland bij de Arbeitseinsatz ingezet was en de andere voor zo ver ze wist ondergedoken was na gevlucht te zijn uit gevangenschap. Zorgen over de gezondheid van haar moeder. Zij stond daar eenzaam aan het graf, terwijl haar leeftijdsgenoten elders ongetwijfeld de bevrijding vierden.

Begrafenis van Willem van der Kooij op de begraafplaats achter de Hervormde kerk aan de Kerkweg.

Verlovingsfoto van Willem van de Kooij en Jenny Hogenhout.

Bommen in Nieuwersluis

Kerstmis 1944 werden de brugwachterswoningen langs het Amsterdam-Rijnkanaal in Nieuwersluis bij een geallieerde luchtaanval vernield. De bommen waren bedoeld voor het stationsemplacement, maar ze vielen aan de verkeerde kant van het kanaal.

Vijftien personen vonden tijdelijk onderdak in de nabijgelegen woning van de familie Stoker. Mevrouw Stoker-Timmerman, bekend als tante Ka, kreeg van het ene op het andere uur, bij de zorg voor haar eigen gezin, ook nog eens die voor haar vijftien verdreven burens. Dankzij de hulp van veehouder Zagt, die dagelijks voor een volle emmer melk zorgde, heeft tante Ka haar logés aan het eten kunnen houden totdat de getroffen families elders onderdak hadden gevonden.

Kort voor de Bevrijding (op Paaszaterdag 1945), werden de Stokers zelf slachtoffer van een bomaan-

val. Er vielen geen doden, maar er werden wel verschillende gezinsleden gewond.

De gewonden werden vervoerd naar de buitenplaats Vijverhof, waar een noodhospitaaltje werd ingericht. Voor de familie Stoker en hun vijf melkgeiten werd een tijdelijk onderkomen gevonden. Ook het restant van de wintervoorraad hooi werd naar de nieuwe verblijfplaats overgebracht. Niemand had er echter aan gedacht dat er zich fosforresten in het hooi zouden kunnen bevinden. En alsof alles nog niet erg genoeg was geweest, verloren de Stokers ook nog hun hele veestapel toen de dieren van dat meegenomen voedsel gingen eten.

Een bijzonder gegeven: de familie Stoker verborg ook onderduikers. Jans Stoker is met één van die onderduikers, Wim van Triest, getrouwd.

Uit: Vijftig jaren Loenenaren, Joop Lamme
De familie Stoker met kinderen Ka, Jans, Chris en Cors.

Kerkklok uit Ter Aa gestolen

In 1943 raakten de Duitsers door hun voorraad koper en brons heen en werden uit diverse kerken de bronzen klokken verwijderd. Ook de klok uit Ter Aa werd naar Duitsland overgebracht. Gelukkig is de klok (527 kg) niet omgesmolten en op een binnenplaats in Duitsland teruggevonden.

Verzet in de polder

Wilke Sloesarwij en Leo den Hertog

Aan de wat slaperige toestand waarin het dorp Ter Aa in de jaren dertig verkeerde kwam een einde bij de mobilisatie in 1939. Ter Aa lag in die nieuwe verdedigingslijn. Op verschillende plaatsen werden militairen gelegerd. De 'oude' openbare school die al jaren niet meer gebruikt werd moest weer dienst gaan doen. Om beurten kregen de klassen een dag vrij vanwege ruimtegebrek.

Het hoofd van de school, J.W. Hörst was sinds 1935 het hoofd van de school en toen de oorlog uitbrak op 10 mei werd hij ook commandant van de burgerwacht van Ruwel en Loenersloot. De meester trok zijn uniform aan! Op de school werd een uitkijktoren geplaatst, waarvandaan continu werd uitgezien naar vijandelijke vliegtuigen. Ter Aa had een actieve ondergrondse beweging waar veel mensen bij betrokken waren. Inwoners van de gemeenten Ruwel en Loenersloot werkten nauw met elkaar samen en vormden een district. Meester Hörst met zijn ervaring als Hoofd van de Burgerwacht, werd de leider van de ondergrondse en wist, samen met Rijksveldwachter van Maanen ook de inwoners van Kockengen te mobiliseren. Meester Hörst werd door de Duitsers verplicht vanwege zijn functie als Burgerwacht om hoofd van de plaatselijke Luchtbeschermingsdienst te worden.

Samen met twee medewerkers, Gert Fokker en Joh. Verhoef, moesten zij om beurten de uitkijktoren van de school bezetten van 8 uur 's avonds tot 8 uur 's morgens. Het voordeel van de functie als Hoofd Burgerwacht was dat daarmee de aandacht werd afgeleid van zijn ondergrondse werk.

Het werd steeds gevaarlijker voor het verzet. De Duitsers kwamen in het nauw en werden daardoor feller en wreder. Toen Hörst en Van Maanen op weg waren naar een vergadering van het verzet bij de Kamer van Koophandel hadden zij een angstig voor gevoel en deden extra lang over hun reis. Aangekomen bij de KVK zagen zij hoe de Duitsers toesloegen in het gebouw. Een koerierster was de avond daarvoor opgepakt. De boodschap en de plaats van vergadering werden gevonden en de Duitsers konden ingrijpen. Hörst en Van Maanen hielden het gebouw in de gaten door in een café er tegenover te wachten. Uren later werden negen bezoekers van die vergadering, onherkenbaar mishandeld, met overvalwagens weggevoerd. Krikke was voor hen de belangrijkste. Slechts twee zijn levend teruggekeerd. Een vreselijke gebeurtenis. Mevrouw Krikke zat met haar twee kleine kinderen ondergedoken in het torentje van Oudaen te Breukelen. De laatste maanden van de oorlog moest Hörst, schuilnaam Brouwer, onderduiken. Vanuit dat adres werd

er nog veel geregeld. Zijn huis in Ter Aa werd doorzocht en in de gaten gehouden.

Bevrijding van Ter Aa

Toen Nederland bevrijd was trok Meester Hörst zijn uniform aan. Hij had zich jaren strijder gevoeld. De eerste weken waren erg druk. Hij moest veel overdragen en organiseren. Maar de spanning was voorbij. Hörst voelde zich weer gelukkig toen hij echt alleen maar onderwijzer hoefde te zijn. De school was hem dubbel dierbaar. Van Maanen was weer veldwachter. Een medaille, uitgereikt door Prins Bernhard, vormde de erkenning voor hun inzet.

Een uitspraak van een Duitser was:

"Ter Aa is een broeinest van terroristen".

Ter Aa 1939 Mobilisatie Inkwartiering soldaten van het Nederlandse leger

Soldaat Keizer was ingekwartierd bij de familie E. den Hertog (kruidenier) hier op de foto te zien (vlnr): Magdalena den Hertog-Blom met haar dochter Christien Hulsman - den Hertog en Willemijn den Hertog (1933).

Willemijn: 'ik herinner mij de kantine tegenover ons huis aan de Julianalaan. De soldaten vierden Sinterklaas. Voor het eerst van mijn leven zag ik Sinterklaas en zwarte Piet.'

Bevrijding in beeld

De bevrijding werd ook in Loenen groots gevierd. Militairen werden met grote spandoeken binnengehaald ('Welcome to the allies') en er was een feestelijke optocht. Deze foto's zijn gemaakt door Elbert van Schaik sr. en worden nu voor het eerst geopenbaard dankzij het contact dat Elly van Dijk had met Trudy van Schaik.

Is Anton nog in de stad?

J.A. van den Berg schreef dertig jaar geleden het volgende oorlogsverhaal over Kockengen

G.W.M. van Doorn

Wie meer wil weten over het verzet in de Tweede Wereldoorlog in Kockengen, komt zonder meer bij de heer G.W.M. van Doorn terecht. Ik zal hem eerst even aan u voorstellen. De heer Van Doorn is oud-hoofd van de Van Doornschool in Kockengen. Hij heeft 32 jaar de scepter over deze school gezwaaid. Bijna even lang als zijn vader, die 33 jaar de baas was. De school heet dus niet toevallig de Van Doornschool. Ter illustratie van zijn verzetsverhaal nam de heer Van Doorn mij mee naar zijn oude school. Deze zou worden afgebroken en voor het verhaal was hij belangrijk. De muren stonden nog overeind. Ik beloofde hem nog wat foto's van de restanten te maken. De volgende morgen deed ik wat ik beloofd had. Het was net op tijd, want een dag later was de school een puinhoop.¹ Hoewel geboren in Kockengen, heeft de heer Van Doorn niet altijd in die plaats gewoond. Hij was onderwijzer in Rijssen en kwam via Benschop in 1944 in Kockengen terug. Hij zat onmiddellijk 'tot zijn nek' in het verzet.

Gevaarlijke openheid

Hij pretendeert niet alles van het verzet in Kockengen af te weten, maar het laatste jaar van de oorlog heeft hij er wel veel mee te maken gehad. Op mijn vraag hoe hij in Kockengen in het verzet terecht was gekomen, kreeg ik dit verrassende antwoord: 'Het werd me gewoon op straat gevraagd'. (De heer Van Doorn liep op de Wagendijk, toen iemand hem achterop fietste en hem met deze vraag overviel.) Deze openheid heeft in Kockengen kennelijk geen slapende honden wakker gemaakt, want er zijn geen directe maatregelen tegen het verzet gevolgd. Overigens was het contact wel op een vreemde manier tot stand gekomen. Arbeiders uit Benschop en uit Kockengen hadden elkaar in Duitsland ontmoet. De Benschoppers zeiden na verlof niet meer terug te willen en ze zouden wel geholpen worden door mijnheer Van Doorn. Zo onvoorzichtig werd er in de oorlog soms met kennis omgesprongen. Het voornaamste verzetswerk bestond aanvankelijk uit het onderbrengen van onderduikers, maar de

groep heeft in september 1944 ook de rails tussen Breukelen en Harmelen opgebroken. Het was zwaar werk, want met autoreedschap begin je niet veel. Desondanks werd het karwei geklaard. Voorts werd er ook verzetsliteratuur verspreid.

'Is Anton nog in de stad?'

De heer Van Doorn heeft vijf keer een dropping uit de lucht meegemaakt. Er waren verscheidene droppingsgebieden in west-Utrecht; onder meer kwamen in Spengen containers naar beneden. Meestal ging het goed en kon de buit binnengehaald worden, maar het is ook voorgekomen dat het contact aan het vliegtuig bleef hangen. Vier containers kwamen toen niet in Spengen maar achter Kockengen terecht. Een boer uit de omgeving vond de 'verloren' schat en waarschuwde het verzet. Zo kwamen ook deze containers in veilige handen. De parachute werd in de modder van een sloot geduwd en de kostbare vracht werd geborgen in de toren van de Hervormde Kerk.

Er waren vele spannende momenten. De heer Van Doorn herinnert zich dat ze bij G. Vermeulen in diens sigarenmakerij wapens aan het schoonmaken waren. Er stopte een Duitse auto voor het gemeentehuis. Enkele Duitse officieren stapten uit. De geschrokken verzetsmensen hielden hun wapens klaar. Moesten ze vechten voor hun leven? De Duitsers verdwenen in het gemeentehuis, het was gelukkig loos alarm!

Wanneer door de 'Engelse radio' het bericht kwam: 'Is Anton nog in de stad?' wisten de verzetsmensen in Kockengen genoeg. Er was werk aan de winkel, want zojuist was een nieuwe dropping aangekondigd. De groep kwam wel eens voor verrassingen te staan. Wat te denken van de terugkeer van het vliegtuig, waaruit zojuist wapens waren gedropt? Opnieuw kwam een parachute naar beneden. Dit keer bracht hij een heuse geheimagent, verbindingsofficier. Het was een Belgische schoolmeester, wist de heer Van Doorn nog. Dat was dus een collega, die uit de lucht kwam vallen.

De voorraden uit de lucht waren niet allemaal voor het verzet in Kockengen. Er gingen ook wapens naar Breukelen en naar Utrecht. Het transport liep niet altijd goed

af. Eenmaal werd de chauffeur van een tankauto, die wapens in de tank vervoerde, gedood. Niet door de Duitsers, maar door een geallieerd toestel dat de wagen beschoot. De wapens werden op de meest vreemde plaatsen verborgen, meestal voorlopig. Dat kon gebeuren in een praam, ergens onder het stro, of op de zolder van een boerderij. Op platte wagens werden ze ook wel naar Nieuwer Ter Aa vervoerd.²

Voedsel voor een dorp

Al was de voedselsituatie op het platteland misschien beter dan in de steden van het westen, ook het platteland kende voedselschaarste, zeker in de hongerwinter. Toen de voedselvoorziening in oktober 1944 dreigde mis te lopen, werd een voedselcommissie gevormd. Het gelukte deze commissie met behulp van anderen een schip aardappelen in Drenthe te halen voor een zacht prijsje. Door de aardappelen met 15 kg per persoon aan de bevolking te verkopen, kwam het geld er gelukkig ook weer uit. Het schoolmeestersgezin kon nog het een en ander ruilen bij de boeren. Een voorraadje fietsbanden werd geruild voor tarwe en gerst. Gelukkig had vader Van Doorn door zijn betrokkenheid bij de bank een goed contact met de boeren.

Als een rat in de val

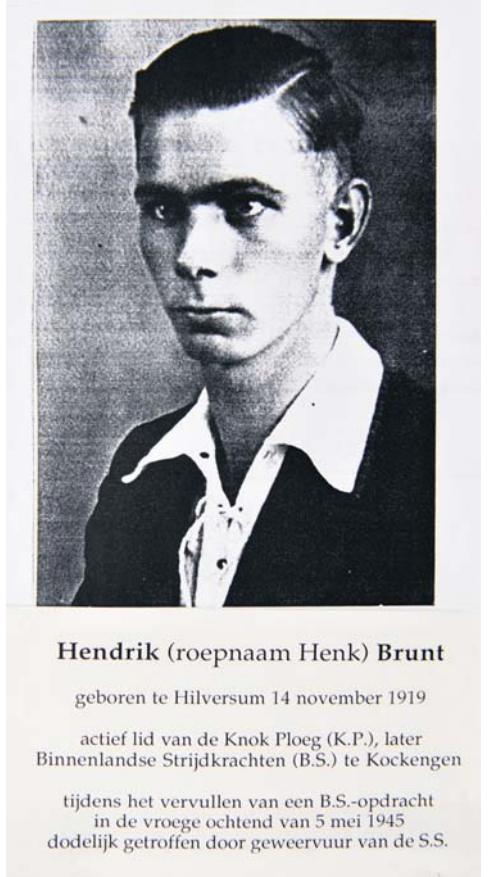
De heer Van Doorn voelde zich niet altijd veilig in het schoolmeestershuis. In onzekere nachten verbleef hij voor de zekerheid in de school. In een van de lokalen stond een kast waarin een luik toegang gaf tot het (letterlijk) ondergrondse van de school; daar tussen het fundament vond de meester een veilige schuilplaats. Nou ja, veilig, ze zaten - of liever lagen - er als ratten in een val. Als er iets gebeurde kon je geen kant meer op. Als het dorp niet veilig was, bleef de heer Van Doorn ondergronds. Een piepende waterpomp was het alarm. Toen dan ook op zekere morgen de pomp werd gehoord, bleef de meester angstvallig liggen in zijn onplezierige schuilplaats. Na een hele lange tijd kwam zijn vader vragen of hij al wakker was. Er was geen alarm geweest. Maar hij had toch de pomp gehoord! Nooit zal bekend worden welke kwajongen of welk speels meisje ervoor had gezorgd dat meester in zijn sombere catacombe bleef.

Met de SS op de drempel

In het kasteel De Haar was een SS-eenheid gelegerd. Dat was, bij wijze van spreken, vlak voor de deur. Toen er in de laatste dagen van de oorlog bericht kwam dat de SS een inval zou doen in het dorp, heeft het even gespannen. We hadden de bruggen opgehaald, maar er gebeurde gelukkig niets. De meidagen van 1945 naderden, de bevrijding kwam dichterbij. De capitulatie werd getekend, maar voor Kockengen betekende het ook een laatste zwarte bladzijde.

Henk Brunt

De SS was erg actief in de omgeving. Er waren verscheidene schietpartijen. De heer Van Doorn weet zich nog goed te herinneren, hoe zijn verzetsgroep twee SS-ers gevangen nam op de Kerkweg. De verzetsgroep stond onder leiding van een gewezen marinier en had zich verborgen in een praam. De SS-ers kwamen op de fiets, zich van geen gevaar bewust. Plotseling sprongen de mannen uit Kockengen tevoorschijn; de overval slaagde en de SS-ers werden gevangen genomen. Maar niet altijd liep de confrontatie met de vijand goed af. Op de valreep moest Henk Brunt - symbool van Kockengens verzet - nog een opdracht vervullen. Hij werd aangehouden en neergeschoten. Zo werd het ook in Kockengen, evenals in vele andere plaatsen in ons land, geen bevrijding zonder tranen.

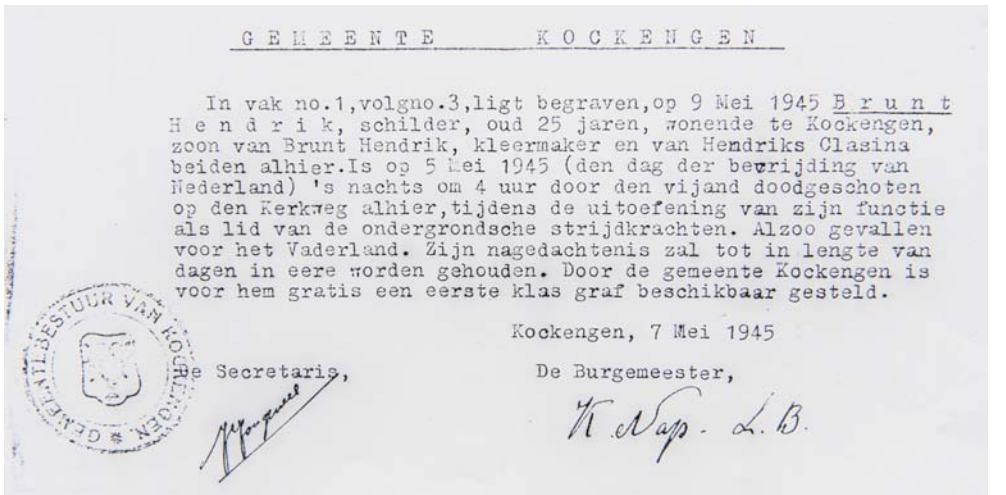
*Gedenkt, die deze woorden leest,
mijn makkers in den nood
en die hen nastaan 't allermeest in
hunnen rampspoed groot,
zooals ook wij hebben gedacht
aan eigen land en volk,
er komt een dag na elke nacht,
voorbij trekt ied're wolk.³*

Noten:

1. De oude Van Doornschool werd definitief een puinhoop op zaterdag 17 maart 1990. Een nieuwe school draagt dezelfde naam.
2. JA van den Berg, 1990. *Breukelen in de Tweede Wereldoorlog* Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 5, nr. 2, blz 41.
3. Couplet uit 'De Achttien Dooden' door Jan Campert.

Bron:

Tijdschrift Historische Kring Breukelen jrg. 5 nr. 2, 1990.

Voormalig Nederlands-Indië

Wat gebeurde daar tijdens de Tweede Wereldoorlog?

De Tweede Wereldoorlog kreeg in voormalig Nederlands-Indië een grimmig gezicht na de inval van de Japanse stoottroepen begin 1942. Jaarlijks worden op 15 augustus in de Pauluskerk in Breukelen de slachtoffers van de gewelddadigheden tijdens en na deze oorlog herdacht.

Ellen Querido

Nadat in december 1941 de Japanners de Amerikaanse vloot in de haven van Pearl Harbour hadden gebombardeerd en de Verenigde Staten de oorlog aan Japan hadden verklaard, werd nu ook Nederlands-Indië aangevallen. Het Koninkrijk der Nederlanden was daardoor ook in oorlog was met Japan. In januari 1942 viel het Japanse leger Nederlands-Indië binnen via het eiland Tarakan voor de kust van Borneo, het huidige Kalimantan. Op zee werd zwaar gevochten. In de nacht van 26 op 27 februari ging de Nederlandse vloot o.l.v. Karel Doorman ten onder in de Slag op de Java Zee. Het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) was te verzwakt om echt weerstand te bieden aan de overmacht van Japanners. De overgave van Nederland was reeds op 9 maart 1942 een feit.

Een groot deel van de Europeanen en een minderheid van Indo-Europeanen werd van de Aziatische bevolking gescheiden en in burgerkampen geïsoleerd en gevangengezet (ca. 100.000 personen, waarvan 60.000 kinderen). De Japanners namen hun bezittingen af en scheidden de mannen van de vrouwen en kinderen. Jongens ouder dan 10 jaar moesten naar jongenskampen en werden bij hun moeders weggehaald. De omstandigheden in de kampen waren schrijnend. Honger en tropische ziektes

putten de geïnterneerden uit, ca. 1 op de 6 mensen in de kampen overleed. Afhankelijk van de mate waarin men meer of minder “niet-Aziatisch bloed” had, werd per persoon of familie bepaald of internering plaatsvond. Een groot deel van de Indo-Europese bevolking en de inheemse bevolking buiten de interneringskampen leefde in slechte omstandigheden en werd uitgebuit. Duitsers hoefden niet te worden geïnterneerd, aangezien Japan en Duitsland daarover afspraken hadden gemaakt.

Daarnaast werden ca. 42.000 mannen/militairen krijgsgevangen genomen, geïnterneerd en tewerkgesteld. Nederlandse en geallieerde krijgsgevangenen moesten onder erbarmelijke omstandigheden en onder dwang werken, onder meer aan de spoorweg in Birma, op Sumatra (Pakan Baroe spoorlijn) en in de mijnen in Japan, veelal na een erbarmelijke tocht over zee. Duizenden Nederlanders kwamen hierbij om het leven, van de geallieerde krijgsgevangenen ruim 25%.

Aanvankelijk steunde de inheemse Indonesische bevolking de Japanners, maar deze houding veranderde rap naarmate hun situatie ernstig verslechterde. Miljoenen Indonesische mannen werden met hulp van inheemse politieke leiders als Soekarno geïnterneerd en door Japan onder dwang te werk gesteld als romusha's (dwangarbeiders), onder andere aan de Birma-spoorweg. Later bleek dat dit onder valse beloften was gebeurd. Naar schatting hebben enkele mil-

joenen romusha's door uitputting, mishandeling en ziekte het leven gelaten.

15 augustus 1945: capitulatie Japan maar nog lang niet voor iedereen bevrijding

Pas op 15 augustus 1945 capituleerde Japan nadat er door de Amerikanen twee atoombommen op Hiroshima (6 augustus) en Nagasaki (9 augustus) waren geworpen. De Japanse bezetting van Nederlands-Indië stopte weliswaar, maar er begon een nieuwe gewelddadige periode, de zgn. dekolonisatieoorlog. De vrede en het gevoel van “bevrijding” was dus nog ver weg in voormalig Nederlands-Indië.

Direct na de capitulatie van Japan, op 17 augustus 1945, riep Ir. Soekarno de onafhankelijkheid van Indonesië uit. In de daaropvolgende zeer gewelddadige ‘Bersiap’-periode sloegen jonge Indonesiërs (zgn. pemoeda's) wild om zich heen en vermoordden velen waarvan zij vermoedden dat ze Nederlands waren of Nederland steunden.

De gewelddadigheden liepen zo uit de hand dat de ex-geïnterneerden zich niet vrij konden bewegen en terug de kampen in moesten voor hun eigen veiligheid. Voor veel mensen brak opnieuw een hele nare en bange tijd aan. Zodra zich de mogelijkheid voordeed, werden groepen ex-geïnterneerden per schip naar het veilige moederland overgebracht. Daar stond hen een moeilijke tijd te wachten.

Nederland stuurde troepen om “orde op zaken” te stellen. Ook vanuit dorpen in de huidige gemeente Stichtse Vecht zijn er militairen uitgezonden. In totaal kwamen er ruim 5.000 Nederlandse soldaten om het leven. Er kwamen ruim 5.000 Nederlandse soldaten en meer dan 100.000 Indonesiërs om het leven in de periode van 17 augustus 1945 tot 1950. Op 27 december 1949 werd uiteindelijk de soevereiniteitsoverdracht door Koningin Juliana ondertekend. Veel inwoners van Nederlands-Indië moesten naar Nederland vertrekken omdat zij niet in het nieuwe Indonesië konden blijven. Ook de Molukse KNIL militairen met hun gezinnen werden begin jaren '50 voor hun veiligheid, aanvankelijk voor slechts zes maanden, naar Nederland overgebracht.

Vandaag de dag kent Nederland een zeer actieve Indische en Molukse gemeenschap, ook in de gemeente Stichtse Vecht.

Tijdens de oorlog woonde de familie Van Tuyll van Serooskerken op slot Zuilen. Alexander Frederik van Tuyll van Serooskerken, de tweede zoon van de Barones en bewoonster van Slot Zuylen, is als officier van de Koninklijke Marine gesneuveld bij de slag om de Javazee. Zijn echtgenote Angelika bleef in Indië achter en was op dat moment in verwachting van hun tweede kind. Angelika en haar kinderen gingen het kamp in. Zij werd begin 1946 met haar twee dochtertjes naar Nederland overgebracht en door de Barones ontvangen op Slot Zuilen, waar zij nog enkele jaren heeft gewoond. De broer van Alexander, Willem van Tuyll van Serooskerken, werd in 1946 als militair naar Indië uitgezonden. (In slot Zuilen is van 28 maart tot en met 28 juni de tentoonstelling “Barones in Oorlogstijd”.) Op verschillende plaatsen in de gemeente Stichtse Vecht zijn er gedenktekens waarop de namen van slachtoffers uit voormalig Nederlands-Indië staan vermeld, zoals op het gedenkteken in Breukelen. Ook in Loenen aan de Vecht is dat het geval. Daar wordt matroos Wim Logger herdacht die tijdens de slag in de Javazee in februari 1942 omkwam.

J. (Jan) Scheenhart 2-4-1915, militair, 7-3-1942, Ned. Oost-Indië
J. (Johan) Scheenhart 29-3-1916, militair, 22-9-1943, Birma
J. Verhoef 31-5-1928, militair, 28-1-1948, Ned. Oost-Indië

Ook in Loenen aan de Vecht is dat het geval, daar wordt matroos Wim Logger herdacht die tijdens de slag in de Javazee in februari '42 omkwam.

Meer weten?

Boek Mutiara “Molukse Parels aan de Vecht” (2015). In 2018 zijn een aantal Nederlands-Indische mensen en Molukkers geïnterviewd voor de documentaire “De Vergeten Oorlog” van Henny Ram (te zien via YouTube).

Toon van Weerdenburg

oorlogsslachtoffer uit Ter Aa

Op de dag van de capitulatie viel nog een oorlogsslachtoffer. Toon van Weerdenburg uit Oukoop, die 5 mei 1945 dienst had als dijkwacht, schrok op toen hij op de aarden baan waarover de rijksweg A2 zou worden aangelegd gewerschoten hoorde, veroorzaakt - naar later bleek - doordat ondergronds uit Vinkeveen

onverwacht met Duitsers in een fel vuurgevecht waren geraakt. Hij zocht meteen dekking, maar toen hij enige tijd later even omhoog kwam om te zien of er nog steeds iets aan de hand was werd hij onmiddellijk beschoten en dodelijk getroffen. Ook zes Vinkeveners kwamen door dat gevecht om het leven.

Ver weg van huis

brieven aan Dominee Klamer (Hervormde Gemeente Ter Aa)

In het kerkelijk archief zijn brieven gevonden van jongemannen die gedwongen werden om in Duitsland te gaan werken. Dries van der Leeden schrijft aan Dominee Klamer in 1943:

Ik ben hier bij een bouwboer in Warstein terecht gekomen. Het is hier berg en dal. Op heden is er weer luchtalarm en een

hevig gebulder in de lucht van het schieten. Eind januari is het erg koud geweest maar daar heb ik geen last van want het meeste werk heb ik in de stallen. Als de Heere het wil hoop ik spoedig thuis te wezen.'

*ogt ontvanger
En de Heerlijke Gezellen aan mij:
Dries de Leeden*

Bevrijding

De Loenense bevolking wacht in blijde verwachting de komst van de geallieerden af die vanaf Nieuwersluis elk moment kunnen arriveren. De Nederlandse vlag wappert op het dak van het gemeentehuis.

Het bevolkingsregister van Breukelen gestolen en verstopt in een wiegje

Wim Hulsman

Evert Hulsman (1886-1971) woonde met zijn vrouw Christina den Hertog (1886-1966) en zijn elf kinderen net buiten Ter Aa op de kruising van het Merwedekanaal en de rivier de Angstel en had daar een houthandel-zagerij. Naast zijn werk bij de Houtzagerij was Evert ook diaken en later ouderling bij de Gereformeerde Gemeente in Ter Aa. Toch belette dit alles hem niet om zich actief in te zetten in het verzet, samen met zijn kinderen.

Door de geïsoleerde ligging bood het bedrijf veel mogelijkheden om geheime acties uit te voeren en werd het een plek voor onderduikers en een dekmantel voor verzetsacties. In de donkere polders rond Nieuwersluis en Ter Aa vonden veel wapendroppings plaats. Als afwerpterrein bij Nieuwer Ter Aa dienden ofwel de weilanden van Teus Korver, aan de noordkant van de Korte Zuwe, of de weilanden nabij de Lange Zuwe. Per keer werd doorgaans vijf ton aan wapens, munitie en springstoffen afgeworpen, verpakt in 24 containers.

Broer Willem Hulsman had een geheime radiozender in huis en zo kon er gecommuniceerd worden met het verzet. Na een aan-

tal proefworpen werd vanaf september 1944 gestart met serieuze droppings. De stapels hout bij de zagerij werden zo gestapeld dat er holtes onder zaten die gebruikt werden als opbergplek. 's Nachts werden de wapens weer verspreid over adressen in de dorpen langs de Vecht. Dit werd eerst per fiets gedaan en later, toen een flink gebied door de Duitsers onder water was gezet, ook per kano door de kinderen van Evert Hulsman, Krik, Kees en Bep.

Jan Hulsman werkte bij Boom en Bosch in Breukelen. Het gemeentehuis stond aan de Nieuwstraat, een straatje dat niet meer bestaat. Het viel Jan op dat de gemeentetuinman elke dag het bevolkingsregister naar de kluis van de bank in het dorp bracht en 's morgens weer ophaalde. Toen dat op een dag niet lukte en de tuinman weer terugkwam met het register omdat de bank al dicht was, bleef dat niet onopgemerkt bij Jan. Hij besloot een poging te wagen om het register te laten verdwijnen. Jan woonde aan de van Reedestraat in Ter Aa en zei die avond tegen zijn vrouw dat hij melk ging halen bij boer Fokker in het Honderdsche laantje. Hij fietste niet naar boer Fokker maar linea recta door naar het gemeentehuis te Breukelen. Met een koevoet wist hij het raam te openen en haalde drie lades van het bevolkingsregister naar buiten. De vierde lade zat helaas vast. Hij verborg de documenten in zijn zakken en wist voor spertijd de kanaalbrug van Breukelen weer over te komen. Thuisgekomen verborg hij het register in een wieg op de schuurzolder. Daarna haalde hij alsnog de melk bij boer Fokker en sprak met niemand over zijn actie. Pas na de bevrijding hoorde zijn vrouw en de verzetsgroep van zijn daad. Dit solistisch optreden werd niet door iedereen gewaardeerd, maar decennia na de oorlog ontving hij een officieel bedankje van de gemeente Breukelen.

De proclamatie van Koningin Wilhelmina is omringd door rood, wit, blauw. In heel wat minder tekst roept zij op tot kalmte van het Nederlandse volk en kondigt zij haar terugkeer aan. Deze poster bevat de drie elementen, die we op de meeste posters van net na de be-

vrijding zien: de blijdschap om de herwonnen vrede en bevrijding van het vaderland, het verdriet en medeleven voor de vele slachtoffers en een oproep om de rust te bewaren en geen eigen rechter te spelen.

Poster: Collectie Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen

In het geheim getrouwd onder bescherming van de molen

Tienhoven en omgeving was met haar rietkragen een perfect gebied voor onderduikers. Bovendien werd het gebied 'beschermd' door De Trouwe Wachter. Op de Dwarsdijk in Tienhoven zaten tientallen mensen, niet alleen Joden, maar ook studenten, mensen die de arbeidsinzet ontvlucht waren en vele anderen, geholpen door bijna de hele Tienhovense bevolking. "De wieken van de molen aan het begin van de Dwarsdijk fungeerden als waarschuwingstekens. Een bepaalde stand betekende onraad en een andere stand betekende dat alles veilig was, vandaar dat deze molen na de oorlog de naam 'De Trouwe Wachter' heeft gekregen." Het onderduiken en het systeem met de molen werkte. Het werkte zo goed dat het zelfs lukte om een illegaal huwelijk te sluiten.

Op 20 januari 1944 reisden Sjoerd Bartels en Julia van Laar naar Tienhoven. Daar traden ze in het geheim in het huwelijk onder hun echte namen Sándor Baracs en Hester van Lennep. Sinds 1942 was het in Nederland niet toegestaan om Joden en niet-Joden in de echt te verbinden. Toch vroeg Hester haar geliefde Sándor ten huwelijk.

Sándor Baracs was een Hongaarse Jood die zich in 1930 tot Nederlander had laten naturaliseren. Al voor de oorlog waarschuwde hij zijn omgeving voor het gevaar van het fascisme en oefende hij zich in het gebruik van wapens. Bij een geheime wapeninstructie aan vrienden in een huis in Amsterdam-Zuid ontmoette hij het prachtige meisje Hester van Lennep.

Als Sándor Baracs doorkrijgt dat hij door de Duitsers wordt gezocht duikt hij onder en neemt hij de schuilnaam Sjoerd Bartels aan. Hij wordt verzorgd door Hester, die zich tegen de nazi's verzet door kinderen van opgepakte Joden in veiligheid brengen. Ze vraagt Sándor om haar daarbij te helpen en hij stemt volmondig toe. Tussen de twee bloeit een innige, maar door de Duitsers verboden liefde op. En dan neemt Hester, die nu onder de schuilnaam Julia van Laar leeft, een besluit: ze wil met Sándor trouwen. Ze laat zich niet door

Adolf Hitler voorschrijven met wie ze een huwelijk wil. Dat Sándor Jood is doet er voor haar niet toe.

Een van hun verzetsvrienden weet dat in het Utrechtse dorpje Tienhoven burgemeester Van den Hoorn mensen trouwt voor de Nederlandse wet. Op 20 januari spreken ze af op het Centraal Station van

Amsterdam en samen met hun vrienden die zullen getuigen reizen ze per trein en bus naar Tienhoven. Burgemeester Van den Hoorn en zijn vrouw hebben het huwelijk al voorbereid en met gespaarde bonnen broodjes besteld. Het illegale huwe-

lijk moet geheim blijven voor de dorpelingen en daarom vertrouwt de burgemeestersvrouw de vrouw van de bakker toe dat ze hoge heren van de ruilverkaveling verwacht. Ze weet natuurlijk dat het gerucht zich binnen de kortste keren door het hele dorp zal verspreiden.

Om hun dekmantel te versterken maken Van den Hoorn en drie mannen in het gezelschap een wandeling door Tienhoven. De burgemeester praat tussen de gesprekken over het verzet door af en toe over de waterstanden in de omgeving, zo luid dat passanten het goed kunnen horen. Eenmaal in de trouwzaal worden schilderijen van landschappen omgedraaid, zodat er foto's van koningin Wilhelmina, Bernhard, Juliana en de prinsesjes zichtbaar worden. Op tafel ligt het trouwboekje klaar, met in krullerige gouden letters de namen die de bruid en bruidegom al zo lang niet meer gebruiken: Hester van Lennep en Sándor Baracs.

Burgemeester Van den Hoorn spreekt over vrijheid en over de toekomst van Nederland, die beter zal zijn. En, zegt hij, als de Nederlanders ooit bevrijd zullen worden, dan zullen ze dat te danken hebben aan de mensen die de moed hebben gehad om hun nek uit te steken en zich te verzetten. Als man en vrouw reizen Sándor en Hester terug naar Amsterdam. Het bruidspaar moet nog meer dan een jaar geduld hebben tot Nederland bevrijd is. Na de oorlog schenkt het echtpaar Van den Hoorn hen een schilderij van de Tienhovense molen de Trouwe Wachter.

VRIJHEID SPREEKT NIET VOOR ZICH

We vieren dat we in vrijheid leven, in het besef dat we samen verantwoordelijk zijn om vrijheid door te geven.
Dat betekent dat we tijdig grenzen moeten stellen en erkennen, ook aan onszelf.

GEEF VRIJHEID DOOR

Vrijheid

Onze helden die hun leven gaven voor vrijheid
Gestorven in de strijd voor vrijheid
Gestorven zonder de luxe om vragen te stellen
Vertwijfeld gestorven, vechtend gestorven of op de vlucht?

Durven wij vandaag de dag op te staan voor vrijheid?
Voor de vrijheid van onszelf én van die van anderen?
Ook als die anderen misschien wat anders denken of zijn dan wij?
Misschien een stukje van onze vrijheid in te leveren?
Om daarmee wat meer vrijheid voor ons allen te krijgen?
Zijn we daarvoor opgeleid?
Worden we daarin gesteund?
Ondersteunen we elkaar?

Wat een luxe om daar rustig over na te mogen denken
Wat een zorg dat al te velen er niet over nadenken
Er niet voldoende over onderwezen worden
Er te weinig met elkaar over praten

Opdat we nooit maar dan ook nooit vergeten
Met immense dank

Vrijheid door Rob Franse, redactielid en schrijver

AANGEPASTE ACTIVITEITEN rondom 4 en 5 MEI

Dit jaar maken we 4 en 5 mei thuis mee. We staan alleen, maar toch samen, stil bij beide dagen. En iedereen kan van huis uit meedoen; hang de vlag uit, speel mee, zing mee, neem stilte in acht, kijk tv en spreek over vrijheid. Onderstaand een aantal suggesties voor 4 en 5 mei thuis.

Wat kunt u thuis doen op 4 mei?

Op 4 mei zijn we dit jaar thuis en kunnen we op televisie of online kijken naar de Nationale Herdenking. U kunt ook thuis meedoen aan de herdenking.

Vlag halfstok hangen

Tijdens de Nationale Herdenking op 4 mei in de avond hangt de Nederlandse vlag halfstok. Dit jaar roept het comité Nederlanders op om niet alleen na 18.00 uur, maar gedurende de gehele dag de vlag halfstok te hangen.

Wat kunt u thuis doen op 5 mei?

Op 5 mei wordt Nederland, net als ieder jaar, opgeroepen om de gehele dag de vlag uit te hangen. Ook op 5 mei zijn we dit jaar thuis en kunnen we op televisie of online kijken naar het 5 mei-concert in de avond.

Gesprek over vrijheid

Op 5 mei staan we stil bij de bevrijding, 75 jaar geleden. Ook uw familie zal diverse verhalen kennen over oorlog, vrijheid en bevrijding. Op deze dag kunt u stilstaan bij deze verhalen; met uw gezin thuis of videobellend met familie en vrienden. Deel uw verhaal!

Meer lezen: 75 bijzondere verhalen over vrijheid, verteld door 75 personen geboren na de Tweede Wereldoorlog, kunt u vinden op de website www.vrijheid.nl

Actuele informatie over 4 en 5 mei in Stichtse Vecht:
<https://www.stichtsevecht4en5mei.nl/Actualiteit/>

Colofon

De krant 75 jaar Vrijheid is een uitgave van de Stichting 4 en 5 mei Stichtse Vecht naar een idee van en in samenwerking met het Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen. Samenwerking van de Historische Kringen van Maarssen, Breukelen, Loenen en de Oranjevereniging Breukelen leverde mooie artikelen en andere bijdragen op. De uitgave is mogelijk gemaakt door financiële ondersteuning van de gemeente Stichtse Vecht en de Provincie Utrecht en wordt huis aan huis verspreid in de gemeente Stichtse Vecht in een oplage van 27.000 exemplaren.

Redactie: Nienke Odekerken – Historische Kring Breukelen, eindredactie
Roosmarijn Ubink – Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen
Maarten Bootsma – Stichting 4 en 5 mei Stichtse Vecht
Juliette Jonker-Duynstee – Historische Kring Loenen
Rob Franse – Historische Kring Maarssen
Philip J. Burggraaf – Oranjevereniging Breukelen

Vormgeving: Hans Stuart
Druk: Van Dijk Grafimedia

